

Makroøkonomiske effekter af diverse eksperimenter

Samfundsøkonomiske konsekvenser ved ændret demografi,
erhvervsdeltagelse, produktivitetsvækst og udvikling i
offentlige udgifter

Michael Andersen, Marianne Frank Hansen og Jonas Zangenberg Hansen

Baggrundsnotat

2. oktober 2024

www.dreamgruppen.dk

Forord

DREAM har for ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed foretaget en vurdering af de langsigtede samfundsøkonomiske konsekvenser ved en række scenarier med alternative forudsætninger i forhold til ændret demografi (middellevetid og fertilitet), erhvervsdeltagelse (erhvervsfrekvens og arbejdstid), vækst i arbejdsproduktivitet og udvikling i offentlige udgifter (sund aldring, ændret satsregulering og vækst i individuelt offentligt forbrug).

Fondens Forskningsenhed har defineret udseendet af de i alt 13 scenarier, der evalueres i papiret. DREAM har implementeret de ønskede initiativer i vores makroøkonomiske modelsystem, ligesom DREAM har specificeret de anvendte beregningsmetoder.

København, oktober 2024

Indhold

1.	Opsummering	4
2.	DREAMs grundforløb	6
2.1	Grundlæggende modelantagelser	6
2.2	Demografi og arbejdsudbud	8
2.3	Makroøkonomien	9
2.4	Offentlige finanser og finanspolitisk holdbarhed	11
3.	Ændret middellevetid	13
3.1	Befolkning	13
3.2	Makroøkonomien	15
3.3	Offentlige finanser	16
4.	Ændret fertilitet	19
4.1	Befolkning	19
4.2	Makroøkonomien	20
4.3	Offentlige finanser	24
5.	Fravær af sund aldring	27
5.1	Fravær af sund aldring	27
5.2	Makroøkonomien	28
5.3	Offentlige finanser	29
6.	Øget erhvervsdeltagelse	31
6.1	Erhvervsdeltagelsen	31
6.2	Makroøkonomien	32
6.3	Offentlige finanser	34
7.	Lavere arbejdstid	36
7.1	Forudsætninger	36
7.2	Makroøkonomien	36
7.3	Offentlige finanser	38
8.	Ændret satsregulering af offentlige indkomstoverførsler	41
8.1	Forudsætninger	41
8.2	Makroøkonomien	42
8.3	Offentlige finanser	43
9.	Øget vækst i individuelt offentligt forbrug	46
9.1	Forudsætninger	46
9.2	Makroøkonomien	46
9.3	Offentlige finanser	47
10.	Fastholdelse af folke- pensionsalder fra og med 2040	49
10.1	Forudsætninger	49
10.2	Makroøkonomien	50
10.3	Offentlige finanser	52
11.	Referencer	54

1. Opsummering

På den makroøkonomiske model DREAM evalueres de strukturelle samfundsøkonomiske konsekvenser ved 13 alternative scenarier. Disse omhandler ændret demografi, erhvervsdeltagelse, vækst i arbejdsproduktivitet og udvikling i offentlige udgifter.

Følgende alternative scenarier er analyseret:

- Scenarie A.1** Middellevetiden øges gradvist med 1 år frem mod år 2100 ved ændring i dødeligheden for alle aldre.
- Scenarie A.2** Middellevetiden øges gradvist med 1 år frem mod år 2100 ved ændring i dødeligheden for 70-årige og ældre.
- Scenarie B.1** Den periodiske fertilitet for hele befolkningen konvergerer mod 1,3.
- Scenarie B.2** Den periodiske fertilitet for hele befolkningen konvergerer mod 2,1.
- Scenarie B.3** Den periodiske fertilitet fastholdes på 2023-niveau.
- Scenarie C** Fravær af sund aldring.
- Scenarie D** Øget erhvervsdeltagelse for personer på 50 år og ældre.
- Scenarie E.1** Individuelt valgt sænkning af den ugentlige arbejdstid med 1 time.
- Scenarie E.2** Overenskomstmæssigt aftalt sænkning af den ugentlige arbejdstid med 1 time.
- Scenarie G.1** Ændring af satsreguleringen, så satserne for offentlige indkomstoverførsler følger vækstraten i årslønnen med fradrag af 0,3 procentpoint.
- Scenarie G.2** Ændring af satsreguleringen, så satserne for offentlige indkomstoverførsler i perioden 2025-34 reguleres med vækstraten i prisindekset for privatforbruget. Fra 2035 reguleres med vækstraten i årslønnen uden fradrag af 0,3 procentpoint.
- Scenarie H** Realt individuelt offentligt forbrug per person følger udviklingen i det samlede reale privatforbrug.
- Scenarie I** Fastholdelse af folkepensionsalder på 70 år fra og med 2040.

De alternative scenarier evalueres i forhold til DREAMs grundforløb.

Grundforløbet er DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 opdateret med nye demografiske fremskrivninger i form af befolkningsfremskrivning 2024 og socioøkonomisk fremskrivning med basisår 2022 (basisår opdateret september 2024). Derudover er den økonomiske udvikling på kort og mellemlangt sigt tilpasset Finansministeriets fremskrivning fra august 2024.

I den anvendte version af grundforløbet udelades mervækst i sundhedsudgifterne, der normalt indregnes i DREAMs grundforløb, jf. (Hansen, Andersen, & Dalgaard, 2023). Dette valg er truffet for at have så 'rene' marginaleffekter som muligt.

I grundforløbet vurderes finanspolitikken overholdbar med 1,7 pct. af BNP. Dette svarer til et permanent årligt budgetoverskud på 48 mia. kr. (2023-niveau). Begrebet finanspolitisk holdbarhed forklares i afsnit 2.4. Udeladelse af mervækst i sundhedsudgifter og ældrepleje fra 2031 til 2050 øger isoleret set den finanspolitiske holdbarhedsindikator med omtrent 0,5 pct. af BNP.

Betydningen af de alternative scenarier på de offentlige finanser opsummeres ved den finanspolitiske holdbarhedsindikator som vist i Tabel 1.1.

Tabel 1.1
Den finanspolitiske holdbarhedsindikator

	Holdbarhedsindikator		Ændring ift. referenceforløb	
	Andel af BNP	Årligt beløb	Andel af BNP	Årligt beløb
Grundforløb				
DREAMs grundforløb	1,71 pct.	48,0 mia. kr.	-	-
Alternative scenarier				
Alternativt scenarie A.1	1,56 pct.	43,8 mia. kr.	-0,15 pct.-point	-4,2 mia. kr.
Alternativt scenarie A.2	1,51 pct.	42,4 mia. kr.	-0,20 pct.-point	-5,6 mia. kr.
Alternativt scenarie B.1	2,37 pct.	66,3 mia. kr.	0,65 pct.-point	18,3 mia. kr.
Alternativt scenarie B.2	0,97 pct.	27,2 mia. kr.	-0,74 pct.-point	-20,9 mia. kr.
Alternativt scenarie B.3	2,03 pct.	56,8 mia. kr.	0,31 pct.-point	8,8 mia. kr.
Alternativt scenarie C	0,79 pct.	22,0 mia. kr.	-0,93 pct.-point	-26,0 mia. kr.
Alternativt scenarie D	2,71 pct.	75,9 mia. kr.	0,99 pct.-point	27,9 mia. kr.
Alternativt scenarie E.1	1,00 pct.	28,0 mia. kr.	-0,72 pct.-point	-20,1 mia. kr.
Alternativt scenarie E.2	1,26 pct.	35,5 mia. kr.	-0,45 pct.-point	-12,6 mia. kr.
Alternativt scenarie G.1	3,33 pct.	93,3 mia. kr.	1,61 pct.-point	45,3 mia. kr.
Alternativt scenarie G.1	2,82 pct.	79,0 mia. kr.	1,11 pct.-point	31,0 mia. kr.
Alternativt scenarie H	-0,77 pct.	-21,5 mia. kr.	-2,48 pct.-point	-69,5 mia. kr.
Alternativt scenarie I	-0,60 pct.	-16,8 mia. kr.	-2,31 pct.-point	-64,8 mia. kr.

Anm.: Grundforløbet er DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 opdateret med nye demografiske fremskrivninger og uden mervækst i sundhedsudgifter og ældrepleje. Det årlige beløb angiver holdbarhedsindikatoren omregnet til en permanent årlig ændring i den primære saldo opgjort i 2023-priser. Foreløbigt BNP for 2023 er 2.804,7 mia. kr., jf. (Danmarks Statistik, 2024).

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik og på den makroøkonomiske model DREAM.

2. DREAMs grundforløb

Grundforløbet er en langsigtet fremskrivning af den økonomiske udvikling med fokus på udviklingen i de offentlige finanser. I fremskrivningen videreføres velfærdsordninger og skattesystem som i dag. Effekten af de analyserede tiltag findes som ændringen i forhold til udviklingen ifølge grundforløbet.

DREAM er en makroøkonomisk model, hvor der er foretaget en særligt detaljeret modellering af de faktorer, som har betydning for udviklingen i de offentlige finanser. Modellen er derfor velegnet til at vurdere effekten af økonomisk-politiske tiltag, herunder at skønne over tiltagets påvirkning af de offentlige indtægter og udgifter.

Modellen bygger på økonomiske tankegange om den strukturelle økonomiske udvikling. Modellens teoretiske ramme sigter derfor ikke mod at forudsige de konkrete konjunkturer. Ved anvendelse af DREAM er det således de strukturelle effekter, som belyses. Resultaterne skal tolkes med dette in mente. Umiddelbart efter implementering af et tiltag kan modellens kortsigtsegenskaber således afvige fra, hvad man ellers ville forvente på baggrund af tilsvarende analyser udført i konjunkturmodeller eller ud fra empiriske undersøgelser.

Økonomiske fremskrivninger er forbundet med usikkerhed. Resultatet følger af en række forudsætninger, og usikkerheden er stigende jo længere frem i tid, udviklingen vurderes. Formålet er derfor hverken at udarbejde en prognose for udviklingen i dansk økonomi eller i de offentlige finanser. Langsigtede fremskrivninger skal derfor ikke tolkes som en forventning til fremtiden, men kan i stedet anskues som en indikation af fremtidsudsigterne.

I den anvendte version af grundforløbet udelades mervækst i sundhedsudgifterne, der normalt indregnes i DREAMs grundforløb. Dette valg er truffet for at have så 'rene' marginaleffekter som muligt. Udeladelse af mervækst i sundhedsudgifter og ældrepleje fra 2031 til 2050 øger isoleret set den finanspolitiske holdbarhedsindikator med omtrent 0,5 pct. af BNP.

I det følgende beskrives metoden bag og hovedresultaterne fra DREAMs grundfremskrivning. For en mere udførlig beskrivelse af metode, forudsætninger og resultater henvises til (Hansen, Andersen, & Dalgaard, 2023). Rapporten beskriver dog grundforløbet baseret på de demografiske fremskrivninger fra 2022 og en tidligere version af Finansministeriets mellemfristede fremskrivning.

2.1 Grundlæggende modelantagelser

Formålet med DREAMs grundforløb er at vurdere udviklingen i de offentlige indtægter og udgifter på langt sigt. Fremskrivningen af offentlige finanser leder til en vurdering af, om finanspolitikken er holdbar.

De væsentligste forudsætninger for dannelsen af grundforløbet er opsummeret i Boks 2.1. Som udgangspunkt videreføres velfærdsordninger og skattesystem som i dag, og der tages højde for langsigtede udfordringer som for eksempel, at befolkningen lever længere. Den forventede effekt af allerede vedtagne politiske tiltag er indregnet i fremskrivningen.

Udviklingen i befolkningens størrelse samt antal personer i arbejdsstyrken og antal på diverse overførselsindkomster fastlægges uden for den økonomiske model. Det betyder, at for

eksempel beslutningen omkring hvornår en person frivilligt trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet, ved at lade sig pensionere, er fastlagt uden for den økonomiske model. Påvirkninger af ledighedsgraden eller arbejdstiden som følge af ændringer i henholdsvis kompensationsgraden eller reallønnen efter skat sker endogent i DREAM.

Den økonomiske fremskrivning tager udgangspunkt i faktisk data dækkende år 2023. Herfra antages økonomien frem mod 2030 at tilpasse sig sit strukturelle niveau. Efter 2030 fastlægges udviklingen ud fra DREAMs langsigtede økonomiske sammenhænge, der beskriver et strukturelt forløb. Tilpasningen af økonomien fra faktisk til strukturelt niveau følger Finansministeriets mellemfristede fremskrivning fra august 2024, jf. (Finansministeriet, 2024).

Modellen indeholder en såkaldt skaleringseffekt i eksporten, jf. (Kastrup & Kronborg, 2021). Som følge heraf vil eksporten på langt sigt følge samfundets samlede beskæftigelse. Antagelsen bygger på, at økonomiens samlede størrelse påvirker størrelsen af den samlede eksport. Store lande eksporterer meget, og mindre lande eksporterer mindre uden, at de store lande af den grund behøver at sænke prisniveauet for at kunne sælge en større mængde varer. Årsagen er, at store lande sælger flere varianter og har flere store, højproduktive eksportvirksomheder. Den centrale effekt af antagelsen om skalering i eksporten er, at den langsigtede realløn reagerer svagere på ændringer i arbejdsudbuddet.

Boks 2.1

Grundforløbets væsentligste forudsætninger

Demografien fremskrives under forudsætning af en videreførelse af de seneste historiske tendenser. Specielt videreføres en tendens til faldende dødelighed, hvorfor levetiden forventes at stige betydeligt over de kommende år. Befolkningens uddannelsesniveau fastlægges ved at videreføre den uddannelsesadfærd, som observeres de seneste år. Den demografiske udvikling følger befolkningsfremskrivning 2024.

Den strukturelle arbejdsmarkedsadfærd, som findes historisk, antages at være gældende fremadrettet. Fremskrivningen baseres på den faktiske arbejdsmarkedsadfærd i år 2022, som renses for konjunkturbidrag. Efter en tilpasningsperiode antages ledighedsfrekvensen at være cirka 3 pct.

I fremskrivningen videreføres overordnet en neutral økonomisk politik, dvs. den nuværende finanspolitik fastholdes i al fremtid. Serviceudgifter til hver enkelt borger stiger over tid med den almindelige produktivitetsvækst og inflation. Indkomstoverførsler følger det ventede antal modtagere, og satser reguleres med lønudviklingen. Kollektivt forbrug antages at følge bruttonationalproduktet. De offentlige indtægter beregnes under antagelse om uændrede skattesatser.

I fremskrivningen tages der højde for den skønnede effekt af politikændringer, som er vedtaget. Dette omfatter blandt andet en ventet stigning i erhvervsdeltagelsen som følge af tilbagetrækningsreformer, som øger den første mulige alder for folkepension, i takt med, at levetiden stiger

Kilde: (Hansen, Andersen, & Dalgaard, 2023), dog er nærværende fremskrivning opdateret med demografiske fremskrivninger fra 2024 og den mellemfristede økonomiske udvikling tilpasses i nærværende notat en nyere ekstern fremskrivning.

2.2 Demografi og arbejdsudbud

De kommende årtier forventes den danske befolkning at stige fra omkring 5,97 mio. i 2024 til cirka 6,28 mio. personer i 2080. Befolkningen vokser som følge af en forventet længere levetid og en positiv nettoindvandring.

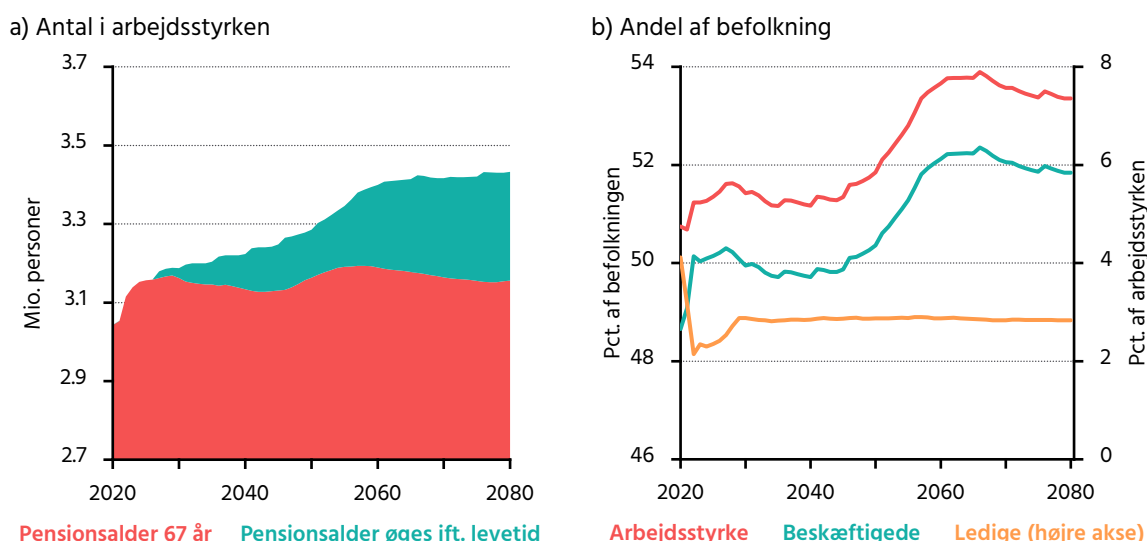
Befolkningsudviklingen betyder, at ældre vil udgøre en betydeligt større andel af den samlede danske befolkning frem til 2045. Dette sker dels, da efterkrigstidens store årgange er i pensionsalderen, og dels da de kommende ældre forventes at leve betydeligt længere, end tilfældet er i dag.

Denne demografiske udvikling tilsiger, at der de kommende år kommer lidt færre personer i den erhvervsaktive alder. Et stigende uddannelsesniveau i befolkningen vurderes at bidrage positivt til arbejdsstyrken, hvilket trækker i modsat retning. Politiske reformer, der øger folkepensionsalderen og derved forventes at medfører senere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, betyder imidlertid, at arbejdsstyrken øges markant frem mod år 2060, jf. Figur 2.1a.

I perioden frem mod 2040 vurderes der at ske en mindre stigning i arbejdsstyrken end i antallet af ikke-erhvervsaktive. Derfor ventes arbejdsstyrken at udgøre en svagt aftagende andel af befolkningen, jf. Figur 2.1b. I perioden 2045-2060 forholder det sig modsat, hvilket følger af demografien og fortsat øget folkepensionsalder. Efter 2060 stiger arbejdsstyrken og befolkningen i nogenlunde samme takt.

Ledighedsgraden er forholdsvis høj i 2020 og 2021 som følge af COVID-19 pandemiens negative påvirkning af beskæftigelsen inden for særligt service og turistrelaterede aktiviteter. I 2022-2024 vurderes økonomien at befinde sig i højkonjunktur, og ledigheden er en smule lavere end sit strukturelle niveau. I perioden 2025-2030 forudsættes ledigheden gradvist at tilpasse sig sit strukturelle niveau svarende til knap 3 pct. af arbejdsstyrken.

Figur 2.1
Arbejdsmarkedet

Anm.: I 2020-2023 vises den faktiske ledighedsgrad. I perioden 2024-2030 tilpasses ledighedsgraden fra faktisk til strukturelt niveau. Efter 2030 vises DREAMs strukturelle fremskrivning.

Kilde: DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 med mellemfristet og demografiske fremskrivninger af 2024.

Den aldrende befolkning ventes at medføre en betydelig stigning i antallet af folkepensionister frem mod 2040'erne. Antallet af øvrige overførselsmodtagere såsom førtidspensionister, sygedagpengemodtagere mv. forventes ligeledes at stige de følgende år. Dette sker i takt med, at tilbagetrækningsalderen øges. Dels vil øget pensionsalder give flere år som overførselsmodtager, før den nye pensionsalder nås. Dels vil en del af de, som under de nuværende regler trækker sig fra arbejdsmarkedet via folkepension, i stedet forventes at overgå til en overførselsindkomst, når muligheden for tilbagetrækning udskydes.

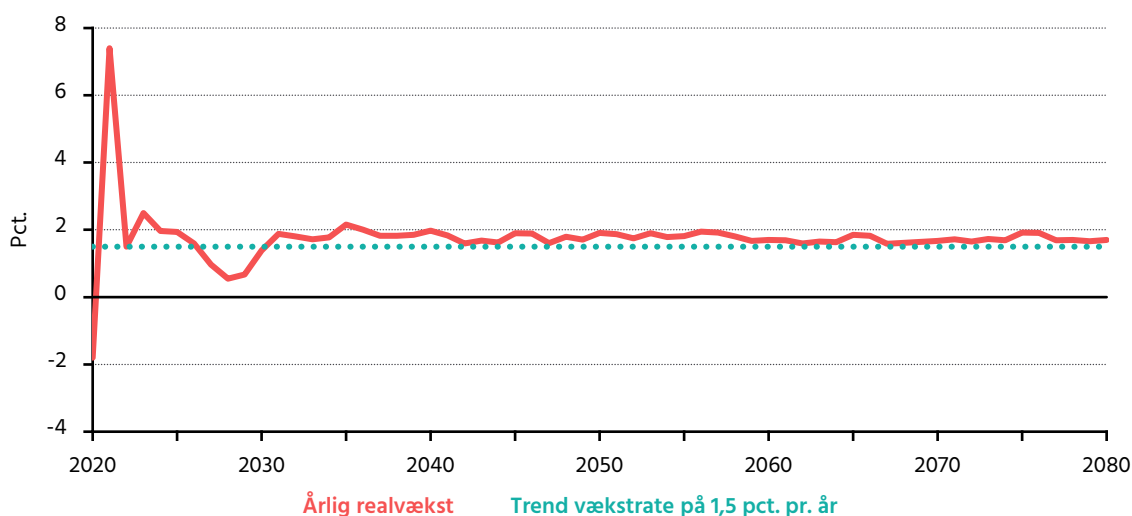
Den ventede stigning i arbejdsstyrken er tilstrækkelig til, at forholdet mellem antal erhvervsaktive og antallet af overførselsmodtagere frem til omkring år 2050 forbliver på nogenlunde samme niveau som i dag.

2.3 Makroøkonomien

Historisk er bruttonationalproduktet (BNP) i gennemsnit vokset med 1,7 pct. årligt over de seneste 40 år. Som følge af konjunkturudsving ses imidlertid store afvigelser fra den gennemsnitlige vækst. Blandt andet faldt BNP markant i 2020 som følge af COVID-19 pandemien.

I fremskrivningen antages en underliggende produktivitetsvækst på 1,5 pct. årligt. Hvis arbejdsstyrken er konstant¹, vil BNP vokse med denne stigningstakt. Den ventede stigning i arbejdsstyrken er hovedårsagen til, at væksten i BNP efter konjunkturtilpasningsperioden er større end 1,5 pct., jf. Figur 2.2.

Figur 2.2
Bruttonationalproduktet

Anm.: I 2020-2023 vises faktisk data. I perioden 2024-2030 sker tilpasning fra faktisk til strukturelt niveau. Efter 2030 vises DREAMs strukturelle fremskrivning.

Kilde: DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 med mellemfristet og demografiske fremskrivninger af 2024.

Figur 2.3 viser udviklingen i forsyningsbalancens komponenter som andel af BNP. Det private forbrug bestemmes af husholdningerne, som ønsker at udjævne deres forbrug over livet. Efter i en periode at have udgjort en nogenlunde konstant andel af BNP falder privatforbruget

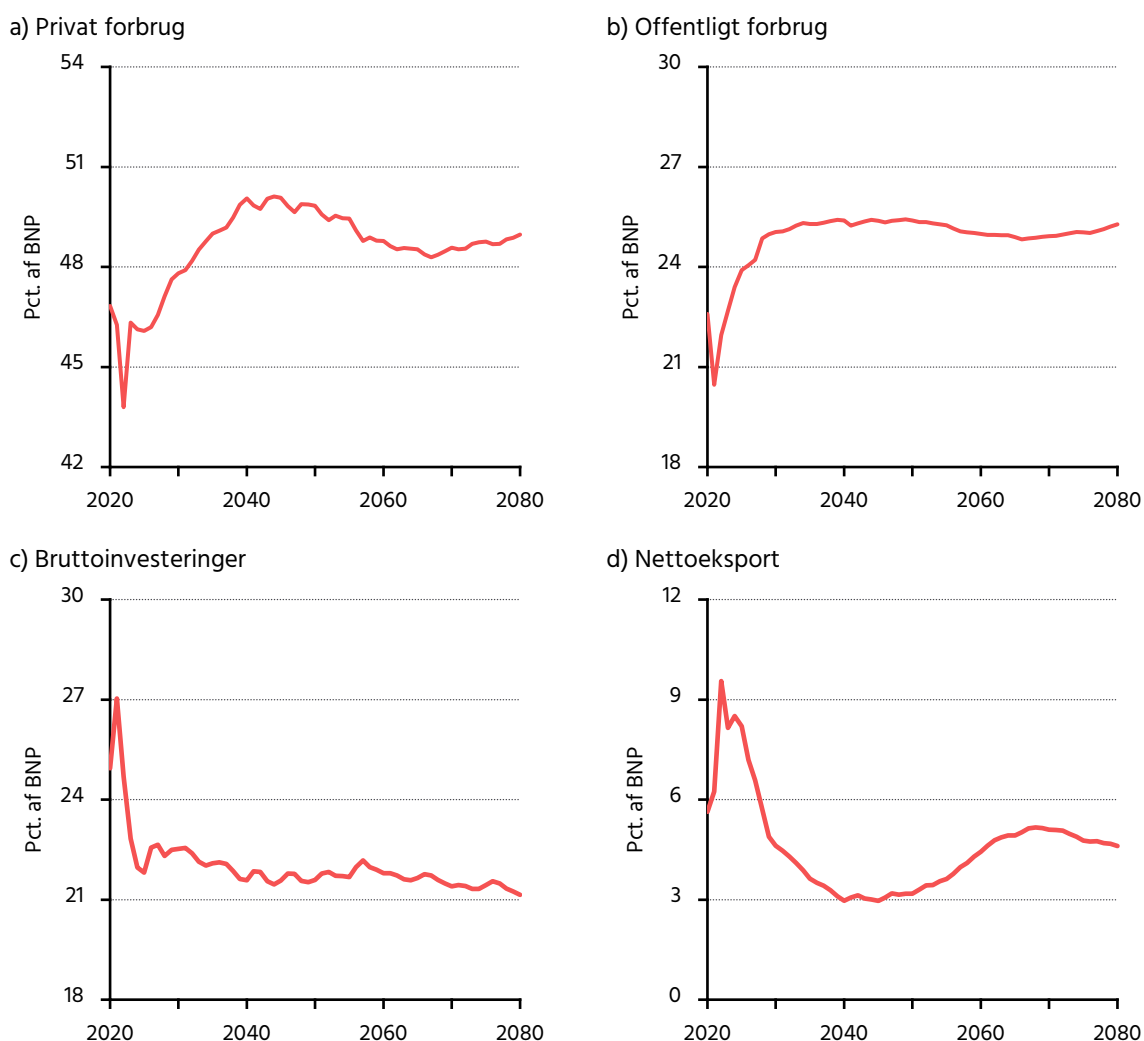
¹ Dette er forsimplet, da BNP også påvirkes af olieudvinding i Nordsøen og sammensætningen mellem arbejdskraft, materialeforbrug og kapital. Men udviklingen i arbejdsstyrken er hovedbestemmende for væksten i BNP.

som andel af produktionen i årene 2050-2070. Dette skal primært ses som en konsekvens af, at BNP øges, da arbejdsstyrken som andel af befolkningen stiger markant i denne periode.

Det offentlige forbrug består af individuelt og kollektivt offentligt forbrug. Idet det kollektive forbrug udgør en konstant andel af BNP, skyldes ændringer over tid, at det individuelle forbrug forandres. Det individuelle offentlige forbrug øges frem mod 2050. I denne periode øges antallet af ældre, hvilket særligt forøger udgifterne til sundhed og ældrepleje, ligesom der i denne periode antages mervækst i sundheds- og ældrerelaterede udgifter.

Figur 2.3

Forsyningsbalancens komponenter

Anm.: I 2020-2023 vises faktisk data. I perioden 2024-2030 sker tilpasning fra faktisk til strukturelt niveau. Efter 2030 vises DREAMs strukturelle fremskrivning.

Kilde: DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 med mellemfristet og demografiske fremskrivninger af 2024.

Investeringerne bestemmes af det ønskede strukturelle niveau for kapital. Dermed bliver udviklingen i investeringerne rimelig stabil på sigt, da det strukturelle niveau for kapital følger det strukturelle niveau for produktionen. Der ses dog en svag tendens til, at private investeringer følger svingninger i arbejdsudbuddet. Når arbejdsudbuddet ændres, opstår der en

ubalance mellem arbejdskraft og kapitalapparat i virksomhedernes produktion. For at imødekomme denne ubalance ønsker virksomhederne at tilpasse kapitalapparatet til arbejdsudbuddet, hvormed der kommer et midlertidigt udsving i investeringsniveauet.

Udviklingen i nettoeksporten afhænger af udviklingen i de andre efterspørgselskomponenter og den generelle prisdannelse, der sikrer en strukturel ligevægt i modellen. Når nettoeksporten er faldende frem mod 2050, er det udtryk for, at efterspørgslen i Danmark stiger mere end udbuddet. Efter 2050 vender udviklingen, da stigningen i arbejdsudbuddet (som andel af befolkningen) medfører, at det samlede udbud stiger mere end den samlede efterspørgsel.

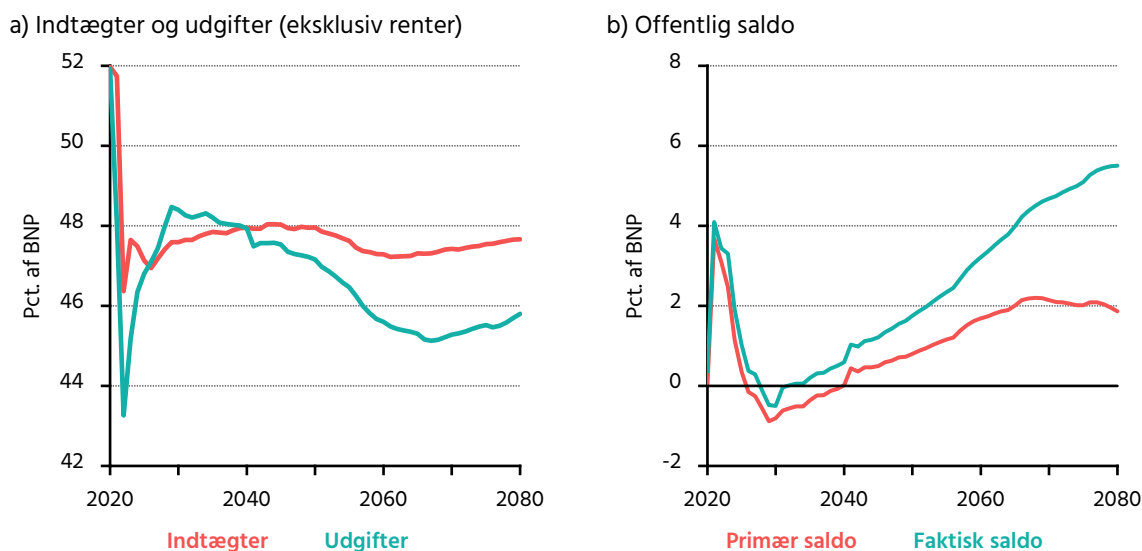
2.4 Offentlige finanser og finanspolitisk holdbarhed

Figur 2.4 viser den fremskrevne udvikling i den offentlige sektors samlede indtægter og udgifter (eksklusiv renter). Forskellen mellem disse udgør den primære offentlige saldo.

I den strukturelle del af fremskrivningen udgør de offentlige indtægter en forholdsvis konstant andel af BNP. Dette skyldes, at hovedparten af skatte- og afgiftsgrundlaget følger BNP. Dog ses mindre udsving i indtægternes andel af produktionen. Når beskæftigelsen udgør en faldende andel af befolkningen, vil BNP vokse svagere end skatteindtægterne, hvorfor der ses en beskeden stigning i indtægternes andel af BNP i perioden frem mod 2045. I perioden 2050-2060 forholder det sig modsat.

Frem til midten af det nuværende århundrede ventes de offentlige udgifter at udgøre en stigende andel af BNP. Stigningen følger hovedsageligt af aldring af befolkningen, som øger udgifterne til sundhed og ældrepleje. De øgede udgifter medfører underskud på den primære saldo.

Figur 2.4
Offentlige finanser

Anm.: I 2020-2023 vises faktisk data. I perioden 2024-2030 sker tilpasning fra faktisk til strukturelt niveau. Efter 2030 vises DREAMs strukturelle fremskrivning.

Kilde: DREAMs langsigtede økonomiske fremskrivning 2022 med mellemfristet og demografiske fremskrivninger af 2024.

I årene 2050-2060 vurderes de offentlige udgifter at aftage som andel af BNP. Udviklingen sker som følge af færre ældre, bortfald af mervækst i visse udgiftstyper og faldende udgifter til både tjenestemandspension og tidlig tilbagetrækning.

Fra sidst i 2050'erne ventes offentlige budgetoverskud. Overskuddet stiger til knap 1 pct. af BNP i år 2065. Herefter ventes vedvarende budgetoverskud. Perioden sidst i fremskrivningen er karakteriseret ved, at antal beskæftigede udgør en nogenlunde konstant andel af befolkningen. Som resultat heraf vokser både indtægter og udgifter i tamme takt som produktio-

Finanspolitisk holdbarhed

En beregning på DREAM opsummeres ved den finanspolitiske holdbarhedsindikator. Denne er en afvejning af, om de forventede fremtidige offentlige indtægter er tilstrækkelige til at dække de ventede udgifter. Den formelle definition af finanspolitisk holdbarhed ses i Boks 2.2.

I DREAMs grundforløb vurderes den finanspolitiske holdbarhedsindikator til 1,2 pct. af BNP. Altså vurderes det, at den danske finanspolitik er overholdbar. Holdbarhedsindikatoren svarer til et permanent årligt budgetoverskud på 33 mia. 2023-kr.

Der er selvsagt stor usikkerhed forbundet med udregningen af den finanspolitiske holdbarhedsindikator. Det ses af Figur 2.4b, at den positive holdbarhedsindikator skyldes overskud på de offentlige finanser langt ude i fremtiden, hvor usikkerheden er størst.

I fremskrivninger på DREAM vurderes den økonomiske udvikling under den forudsætning, at finanspolitikken videreføres i al fremtid uden politiske tilpasninger. Over- og underskud på det offentlige budget forplanter sig således direkte til den offentlige nettogæld. Det tillades således, at der potentielt kan opstå et holdbarhedsproblem med vedvarende gældsakkumulation uden politisk indgriben. Modsat vil overholdbarhed afstedkomme en stadigt voksende offentlig sektor uden et tilbageløb til husholdningerne i form af øget serviceniveau eller reduceret skattetryk.

Boks 2.2

Finanspolitisk holdbarhed

En *holdbar finanspolitik* indebærer, at (nutidsværdien af) alle fremtidige budgetoverskud tillagt den initiale nettoformue er mindst lige så stor som (nutidsværdien af) alle fremtidige underskud.

Den *finanspolitiske holdbarhedsindikator* angiver, hvor meget den primære offentlige saldo permanent kan ændres med (som en andel af BNP) for, at finanspolitikken er præcis holdbar.

Er holdbarhedsindikatoren positiv, vurderes finanspolitikken mere end holdbar. I så fald kan finanspolitikken permanent lempes samtidig med, at den offentlige sektor fortsat vil kunne finansiere sine fremtidige forpligtelser (uden at gælden vokser ukontrolleret).

Såfremt holdbarhedsindikatoren er negativ, skønnes finanspolitikken ikke at være holdbar. Hvis ikke der gennemføres initiativer, som forbedrer de offentlige finanser, kan der være risiko for uholdbar gældssætning.

Kilde: (Hansen, Andersen, & Dalgaard, 2023, s. 51-53).

3. Ændret middellevetid

I scenarierne løftes middellevetiden med yderligere 1 år frem mod år 2100 ved henholdsvis at sænke dødeligheden proportionalt i samtlige aldersgrupper og ved at begrænse reduktionen til 70+-årige.

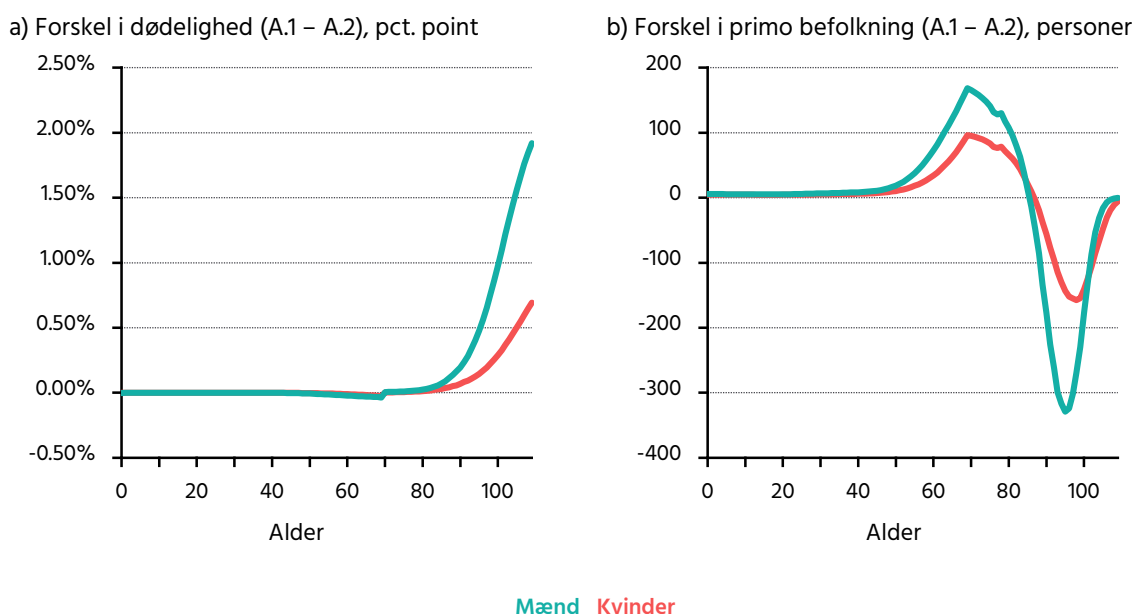
3.1 Befolkning

I scenarierne A.1 og A.2 løftes middellevetiden gradvist og lineært frem mod år 2100, hvor niveauet er 1 år højere end i grundforløbet. Efterfølgende holdes ændringen kontant den resterende del af fremskrivningsperioden. Middellevetiden løftes med et år for både mænd og kvinder. Dødelighederne ændres første gang i år 2024.

Forskellen mellem A.1 og A.2 består i, hvilke aldersspecifikke dødeligheder, der korrigeres for at opnå den ønskede ændring i middellevetiden. I scenarie A.1 nedjusteres dødeligheden for samtlige aldersgrupper proportionalt, mens korrektionen i scenarie A.2 begrænses til dødeligheder for personer, der fylder 70 år eller mere i løbet af året. Er man ved årets indgang 68 år eller yngre, øges overlevelsessandsynligheden altså ikke relativt til grundforløbet.

I Figur 2.1a ses de kønsspecifikke og aldersfordelte forskelle i dødeligheden i år 2100 mellem scenariet, hvor samtlige aldre korrigeres og scenariet, hvor det alene er dødeligheden knyttet til 70-årige og ældre, der justeres.

Figur 2.1
Forskel i aldersfordelt dødelighed og befolkning i år 2100

Anm.: Aldersdimensionen er for dødelighed opgjort ultimo året. For befolkningstallet er der tale om alderen primo året.
Kilde: Egne beregninger på Befolkningsfremskrivning 2024.

I figuren ovenfor vidner en positiv værdi om, at dødeligheden i scenariet med korrektion af samtlige aldre er større end dødeligheden i det andet scenarie. Fra og med alder 70 år er dødeligheden således størst i scenariet, hvor samtlige aldre korrigeres, da dødeligheden for yngre personer her har taget en del af tilpasningen for at nå målsætningen om ét års højere middellevetid.

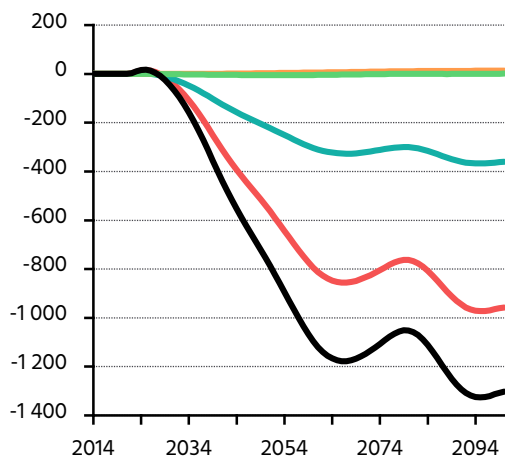
Den indbyrdes forskellen i dødeligheden mellem de to scenarier afspejles i forskellen i befolkningstallet, jf. Figur 2.1b. Den lavere dødelighed for personer yngre end 70 år betyder, at befolkningstallet for såvel mænd som kvinder er større i scenarie A.1 end i A.2 frem mod midten af 80'erne. Således har den lavere dødelighed for personer yngre end 70 år altså betydet, at flere har overlevet til de ældste aldersgrupper. Fra og med alder 70 år dæmpes forskellen dog, som udtryk for, at dødeligheden her er højere i scenarie A.1 end i A.2. Fra midten af 80'erne overstiger befolkningstallet i de ældste aldersgrupper i scenarie A.2 befolkningstallet i scenarie A.1.

Samlet set er befolkningen i år 2100 ca. 500 personer større i scenariet med korrektion i samtlige dødeligheder end i det andet scenarium. At flere overlever til alder 70 vejer dermed tungere end, at dødeligheden nedjusteres relativt mere for personer, der er 70 år eller ældre. Selv om befolkningen er en anelse mindre i scenarie A.2, så er aldersfordelingen her forskudt i retning mod en relativt ældre befolkning.

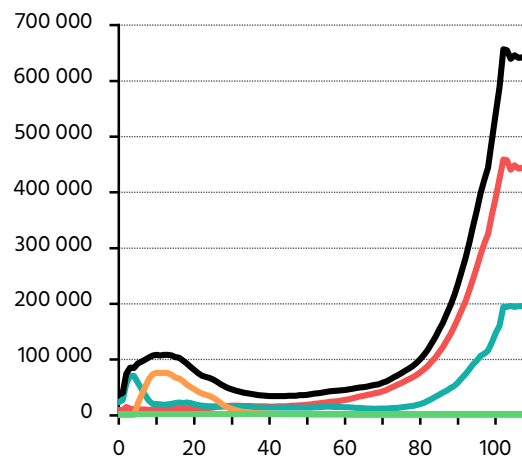
Figur 2.2

Individuelt offentligt forbrug fordelt på funktion

a) Forskel i demografisk træk (A.1 – A.2),
mio. dkk. 2014-niveau.

b) Gns. aldersfordelte udgifter i basisåret 2014,
dkk. 2014-niveau.

Sundhed Social omsorg Uddannelse Kultur I alt

Anm.: Der ses ændringer i a) allerede fra 2021, da ændring i dødeligheden i år 2024 påvirker befolkningens fordeling på antal år til død op til tre år forud for dette tidspunkt. Det demografiske træk indregner dermed korrektion i de gennemsnitlige aldersfordelte udgifter for stigningen i restlevetiden relativt til grundforløbet. De gns. aldersfordelte udgifter i b) er beregnet på tværs af både køn og oprindelse. I fremskrivningen vil sundhed og social omsorg som de øvrige funktioner variere mellem køn og oprindelse, men også over tid pga. korrektionen for stigningen i levetiden i scenarie A1 og A2.

Kilde: Egne beregninger på DREAM.

Antalseffekten dæmper isoleret set træk på individuelt offentligt forbrug relativt til scenarie A.1, men forskellen i aldersstrukturen betyder, at det demografisk betingede træk alli-

gevel er størst i scenarie A.2, jf. Figur 2.2a. Dette også på trods af, at korrektionen for restlevetidsstigning her er lidt større for de ældste aldersklasser end i A.1, da faldet i dødeligheden er relativt større. Som det ses i Tabel 1.1 medvirker dette til, at stigningen i middellevetiden på ét år afstedkommer en større forværring i holdbarheden i scenarie A.2 end i scenarie A.1.

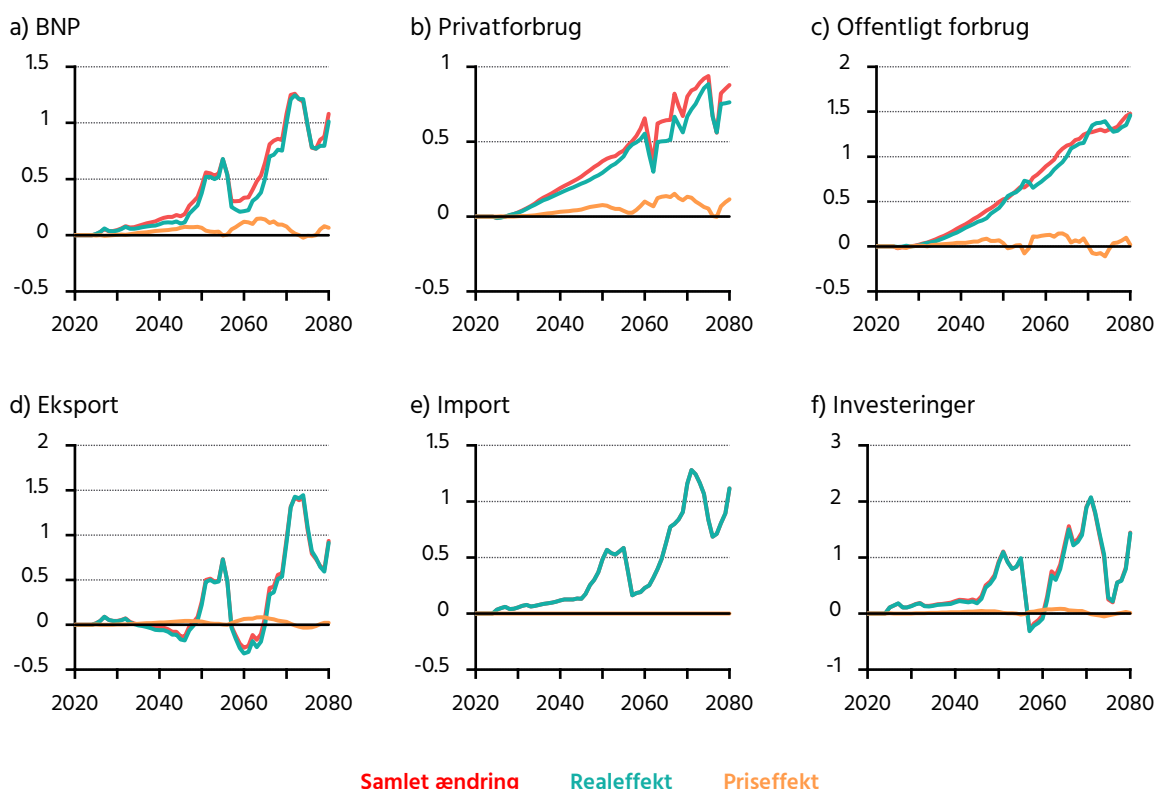
For begge scenariers vedkommende gælder det, at ændringen i tilbagetrækningsalderen ikke er tilstrækkelig til at kompensere for det øgede demografiske træk relativt til grundforløbet.

3.2 Makroøkonomien

Figur 2.3 og Figur 2.4 viser effekterne på forsyningsbalancens komponenter. Udviklingen i realt BNP følger udviklingen i den samlede beskæftigelse, der igen er resultatet af ændret udvikling i arbejdsstyrken. Sidstnævnte stiger dels direkte som følge af, at flere overlever til senere aldre, og dels som følge af, at der i henhold til Velfærdsaftalen sker en stigning over tid i tilbagetrækningsalderne.

Også privatforbruget stiger, hvilket i alt væsentligt skyldes stigningen i beskæftigelsen og den deraf øgede indkomst.

Figur 2.3
Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie A.1

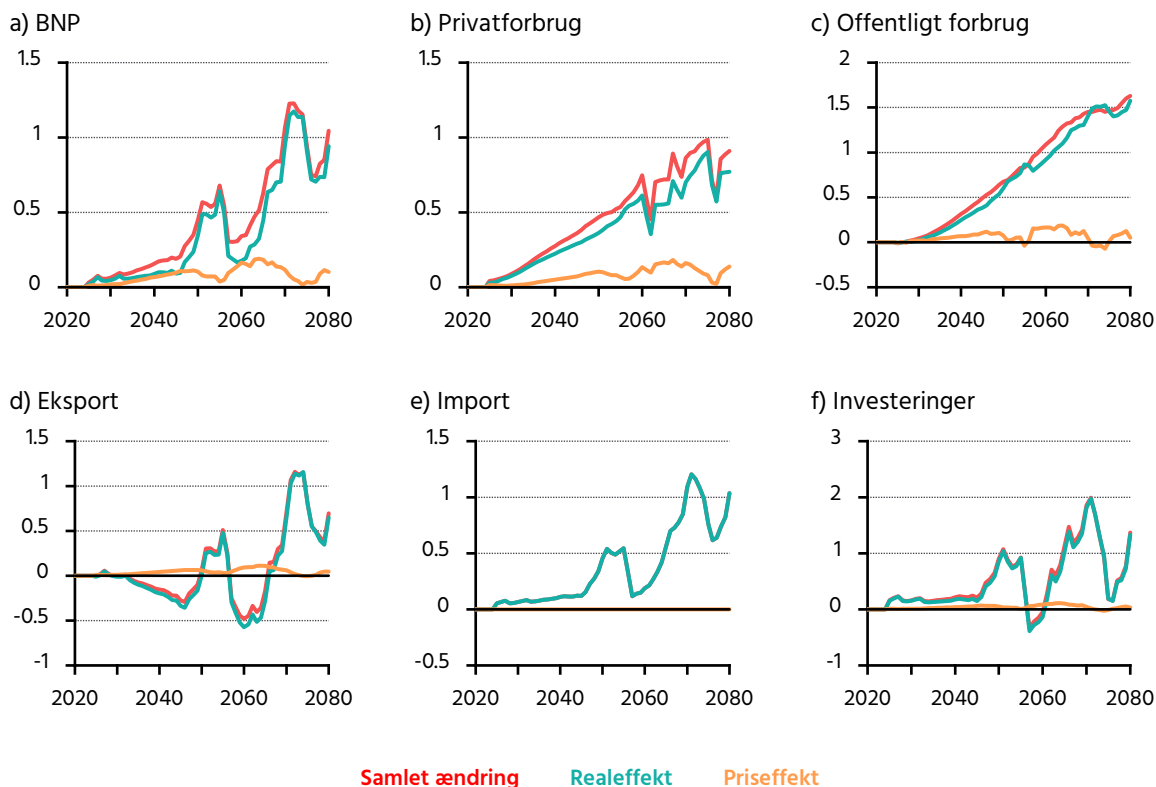
Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Det offentlige forbrug stiger, hvilket des skyldes en stigning i det kollektive forbrug, da dette antages at udgøre en fast andel af BNP, og dels at også det individuelle offentlige forbrug stiger.

Desuden stiger import, da både den øgede produktion og privatforbrug leder til øget import, og investeringerne udvikler sig overordnet set i takt med beskæftigelsen, da virksomhederne søger at tilpasse kapitalapparatet til ændret beskæftigelse.

Figur 2.4

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie A.2

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

3.3 Offentlige finanser

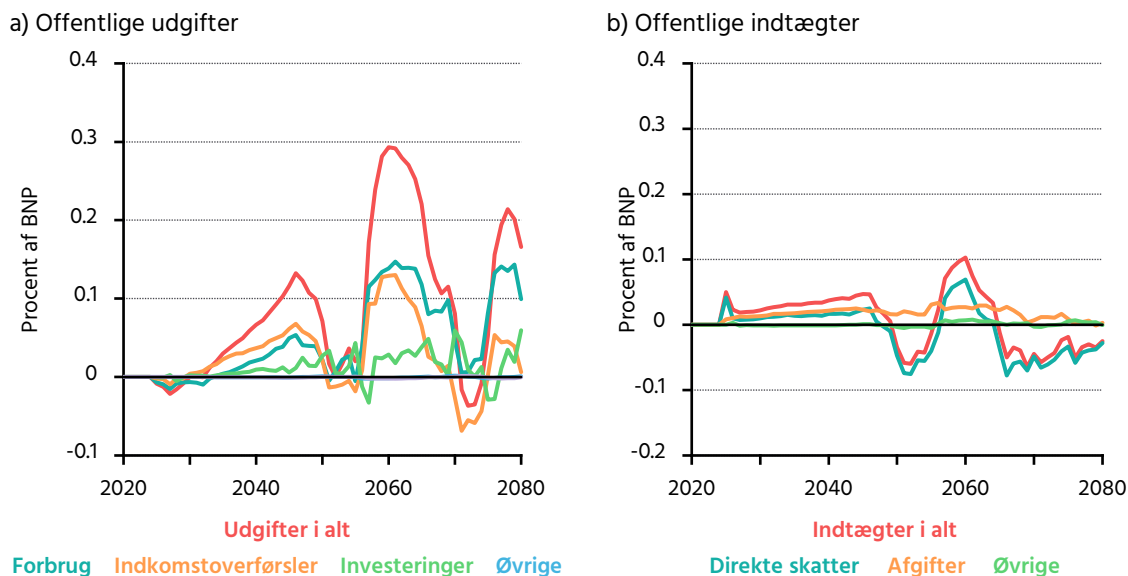
Figur 2.5 og Figur 2.6 viser effekterne på de offentlige udgifter og indtægter som andel af BNP. At der måles i forhold til BNP betyder, at figurerne også afspejler en 'nævnereffekt', hvor det 'bølgede' udseende forårsages af udviklingen i BNP, jf. tidligere.

Overordnet set sker der på udgiftssiden en stigning i forbruget og i investeringerne, jf. tidligere, samt i indkomstoverførslerne, hvilket i alt væsentligt skyldes at tilbagetrækningsaldrene øges.

På indtægtssiden kommer der en effekt på de direkte skatter som følge af den øgede beskæftigelse og på afgifterne som følge af ændret produktion.

Figur 2.5

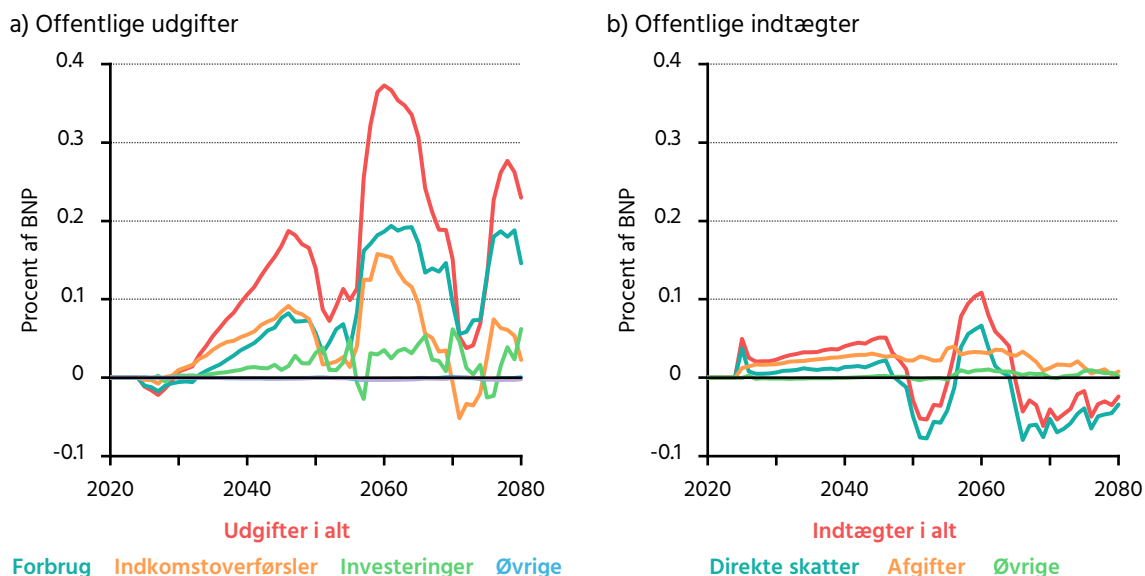
Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie A.1

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 2.6

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie A.2

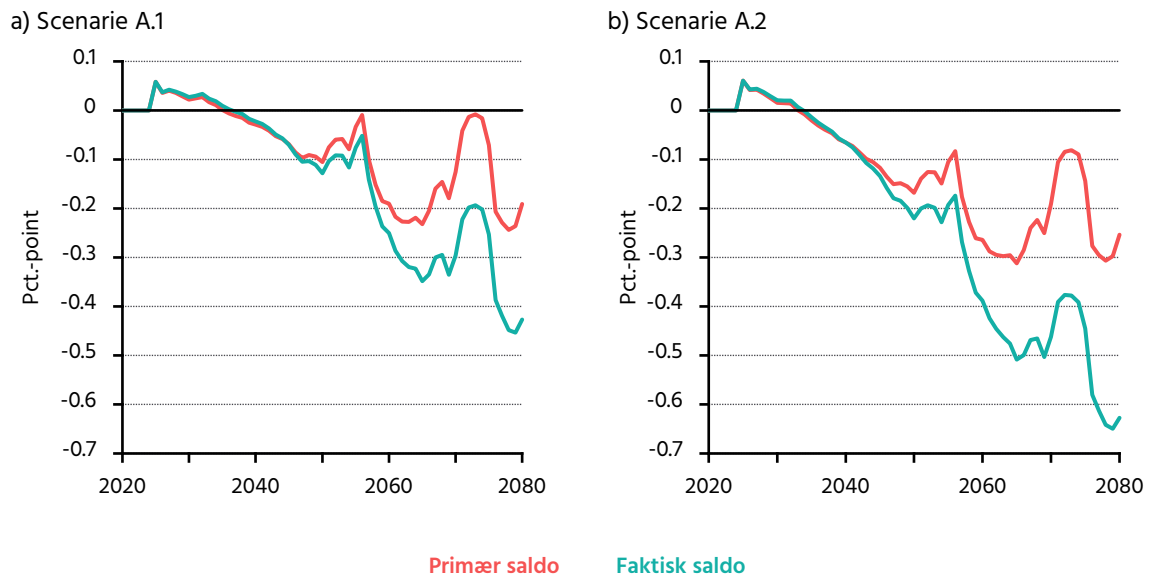

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 2.7 viser effekterne på de offentlige saldi i de to scenarier. Den finanspolitiske holdbarhed forværres i scenarie A.1 med 0,15 pct. af BNP og i scenarie A.2 med 0,20 pct. af BNP.

Figur 2.7

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie A.1 og A.2

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

4. Ændret fertilitet

I disse scenarier betragtes alternative udviklinger i fertiliteten end forudsat i grundfremskrivningen.

4.1 Befolkning

Der gennemføres tre fertilitetseksperimenter. Scenarierne B.1 og B.2 sigter mod, at befolkningens samlede periodiske fertilitet på sigt konvergerer mod hhv. 1,3 og 2,1. Dette er hhv. ca. 0,4 lavere og højere end fertiliteten i grundforløbet. I scenarie B.3 fastholdes den periodiske fertilitet for de enkelte befolkningsgrupper på det seneste historiske niveau fra år 2023.

I Befolkningsfremskrivning 2024 er indført en ny tilgang til fremskrivning af fertilitet, jf. (Hansen M. F., 2024), som tager afsæt i den historiske udvikling i befolkningens generationelle fertilitet. Metoden fremskriver den generationelle fertilitet for personer af dansk oprindelse, konverterer resultatet til forventninger til udviklingen i den periodiske fertilitet og bestemmer herudfra forventningen til fertiliteten for vestlige og ikke-vestlige hhv. efterkommere og indvandrere med dansk og udenlandsk statsborgerskab. Der dannes således en forventning til fertiliteten for hver enkel befolkningsgruppe.

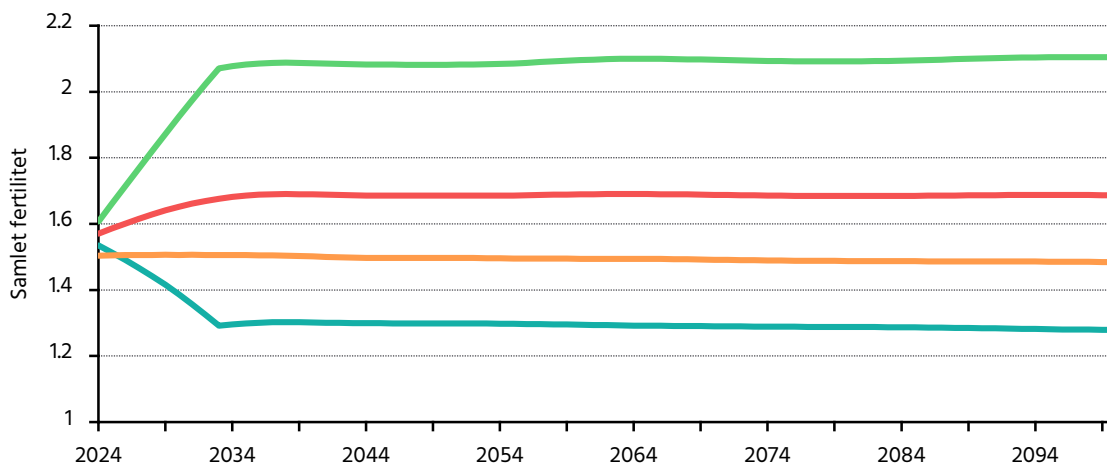
I grundforløbet konvergerer den periodiske fertilitet for hele befolkningen mod 1,7. Dette er udtryk for en sammensætningseffekt på tværs af de underliggende befolkningsgrupper. På grund af den endogene sammensætningseffekt, er det ikke muligt at ramme et ønsket target-niveau helt eksakt for den samlede befolkning, hvis man vil bevare samme indbyrdes forhold mellem grupperne som i grundforløbet. Man kan dog iterere sig frem til noget approksimativt ved trial-and-error. Således skaleres den aldersfordelte fertilitet for alle befolkningsgrupper eksempelvis med faktoren 2,1/1,7 og det konstateres, hvor tæt langsigtetsniveauet kommer på 2,1. Skaleringsfaktoren indføres lineært over en 10-års periode fra 2024-2033. Det er vigtigt at påpege, at fertilitetsscenarierne er at se som følsomhedsberegninger vedrørende udviklingen i den periodiske fertilitet frem for beregninger, der afspejler alternative velbegrundede overvejelser om kohortefertiliteten for bestemte generationer, som det er tilfældet i grundforløbet.

Som nævnt ændres fertiliteten første gang i år 2024 og den samlede fertilitet for grundforløbet samt scenarierne B.1, B.2 og B.3 kan ses i Figur 3.1.

En opjustering i fertiliteten medfører en forværring af den primære saldo pga. øget demografisk træk på kort sigt, mens en nedjustering har den omvendte effekt. Hvad effekten på holdbarheden angivet i Tabel 1.1 angår skal det påpeges, at denne grundet længden af fremskrivningsperioden delvist afspejler, at man ikke får indregnet konsekvenserne for den primære saldo i samtlige livsfaser for alle generationer. Ved en nedjustering i fertiliteten for de generationer, der fødes tæt på modellens sluttidspunkt gælder eksempelvis, at besparelsen på det offentlige forbrug af færre børn indregnes, mens gevinsten i de erhvervsaktive ældre og besparelsen for færre ældre ikke indregnes. Antagelsen efter modellens sluttidspunkt er en konstant befolkning og konstant saldoeffekt, hvilket reelt ikke er retvisende til at belyse holdbarhedseffekter i befolkningsscenarier, hvor befolkningstallet ikke stabiliseres inden for fremskrivningsperioden. Dette er specielt en udfordring for fertilitetsscenarierne. En 100-årig fremskrivningshorisont er ikke lang nok til, at diskonteringsfaktoren bliver så stor, at denne

”skævhed” er helt ligegyldig, hvorfor konsekvenserne for HBI skal vurderes med dette forhold in mente².

Figur 3.1
Periodisk fertilitet for hele befolkningen

Anm.: Udviklingen i den periodiske fertilitet i scenarierne B.1 og B.2 er fremkommet ved en proportional skalering af de aldersfordelte fertilitetsrater for de underliggende befolkningsgrupper. I scenarie B.3 er fertiliteten fordelt på alder og befolkningsgruppe fastholdt på det historiske niveau i 2023.

Kilde: Egne beregninger på Befolkningsfremskrivning 2024.

4.2 Makroøkonomien

I det følgende rapporteres effekterne i alle tre scenarier, men der fokuseres på forklaring af effekterne i scenarie B.1, idet scenarie B.3 blot er ’en mindre version’ af scenarie B.1, og B.2 er ’en version med modsat fortegn’. Effekterne i scenarierne B.2 og B.3 kan således forstås ud fra effekterne i scenarie B.1, når der blot tages højde for de indbyrdes størrelsesforhold og retning af ændringerne i fertiliteten.

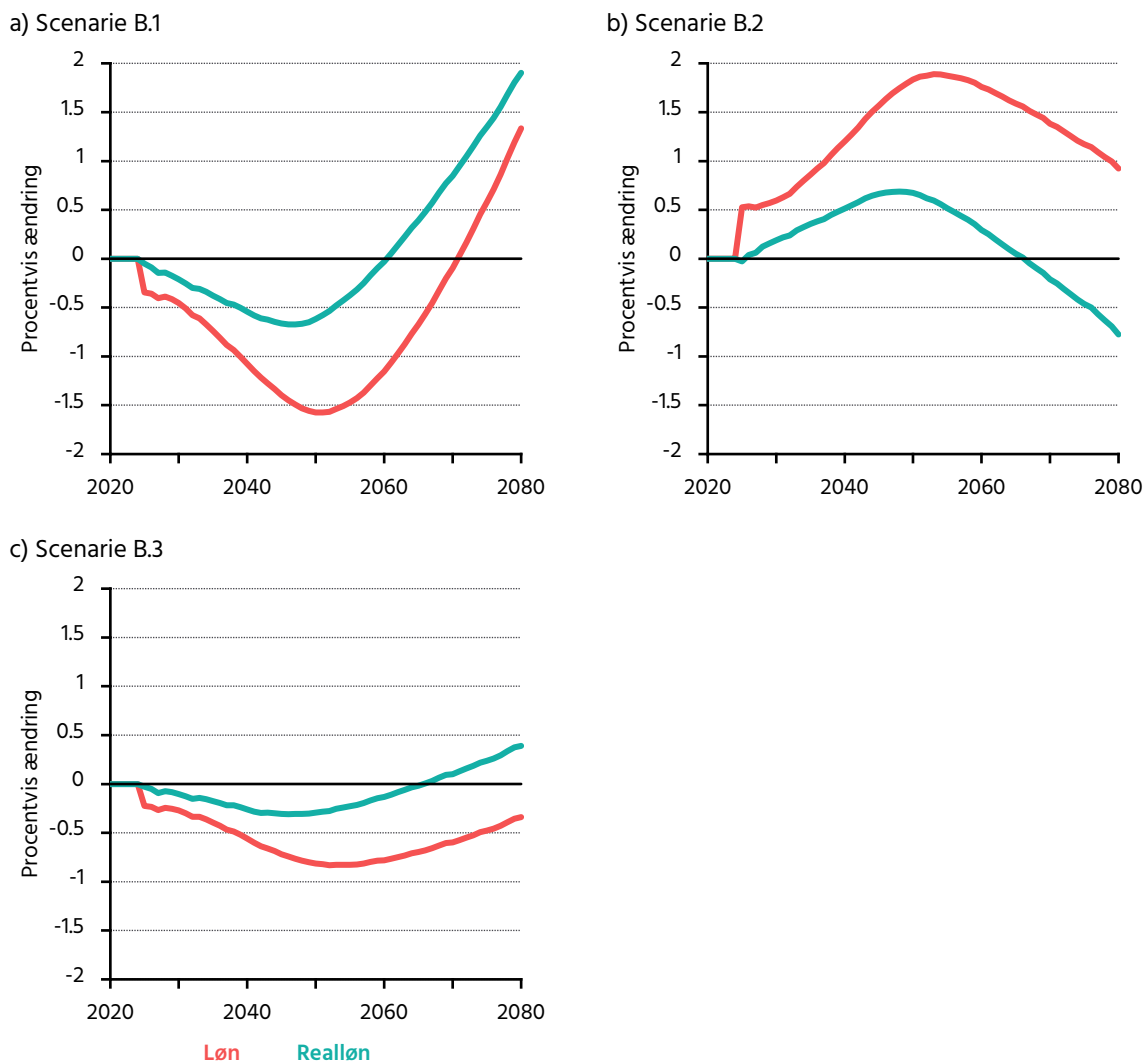
Den lavere fertilitet i scenarie B.1 indebærer på kort sigt, at der fødes færre børn, og dermed at det individuelle offentlige forbrug til børn og unge falder i forhold til grundforløbet. Dermed falder også den offentlige efterspørgsel efter arbejdskraft. I den første periode af fremskrivningen er arbejdsudbuddet upåvirket, da der først over tid sker en ændring i antallet af personer i de arbejdsdygtige aldre. Som resultat af den lavere efterspørgsel efter arbejdskraft ved uændret udbud sker der i fremskrivningens første del et fald i de nominelle lønninger og som følge heraf også i priserne, hvilket er vist i Figur 3.2a. Samlet set falder også reallønnen, hvilket sikrer at den lavere offentlige beskæftigelse finder anvendelse i den private sektor.

Over tid vil den lavere fertilitet også føre til færre personer i de arbejdsdygtige aldre og dermed til lavere arbejdsstyrke. Dette vil resultere i en stigning i lønninger, priser og realløn. På langt sigt vil også det lavere antal ældre føre til lavere individuelt forbrug til disse aldersgrupper, hvilket igen dæmper lønstigningerne, men dette sker i perioden udeladt af figuren.

² Ideelt set bør betydningen af fremskrivningshorisonten afsøges ved at forlænge såvel befolknings- som den økonomiske fremskrivning over væsentligt flere år.

Figur 3.2

Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie B.1-B.3

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.3 viser effekterne på forsyningsbalancens komponenter, hvor der i takt med at antal personer i de arbejdsdygtige aldre falder, sker et fald i realt BNP. Både privat og offentligt forbrug falder straks fra begyndelsen af fremskrivningen, for det offentlige forbrugs vedkommende igangsæt af det ovenfor nævnte lavere individuelle offentlige forbrug forbundet med børn og unge og for privatforbrugets vedkommende, fordi husholdningerne i DREAM er fremadskuende og dermed tager højde for, at de samlede indkomster vil falde i fremtiden.

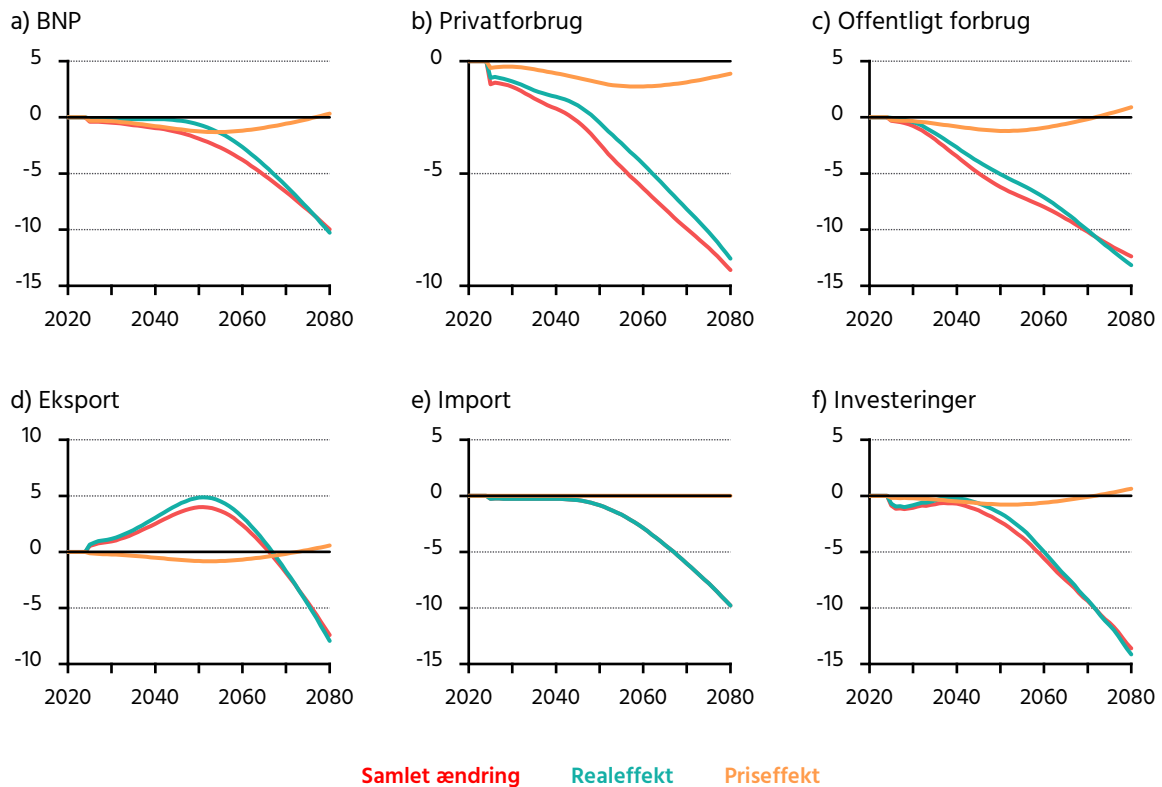
Eksporten stiger i første del af fremskrivningen forårsaget af det initiale prisfald, hvilket forbedrer den indenlandske konkurrenceevne, og i takt med, at det over tid vendes til prisstigninger, følger fald i eksporten.

Importen er faldende i hele perioden som følge af mindre behov for import til brug i indenlandsk produktion og privatforbrug.

Investeringerne falder i takt med den faldende arbejdsstyrke og dermed beskæftigelse, idet virksomhederne ved lavere beskæftigelse ligeledes har brug for lavere kapitalapparat.

Figur 3.3

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie B.1

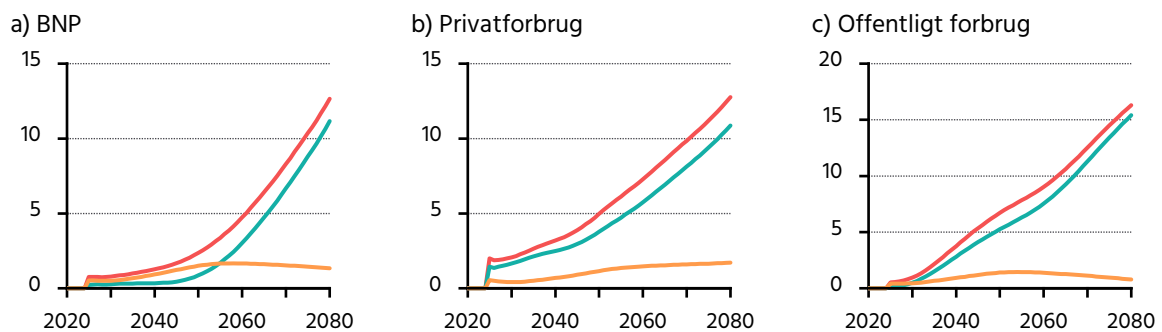
Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

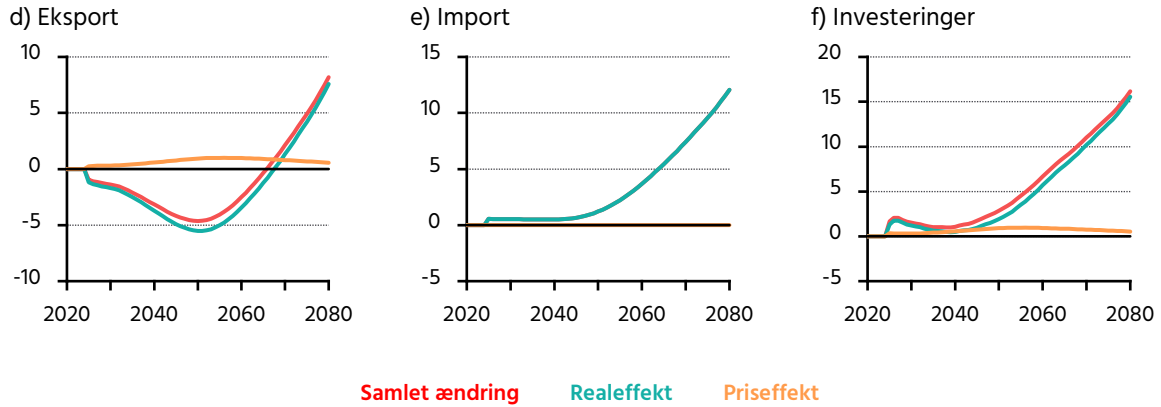
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.4

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie B.2

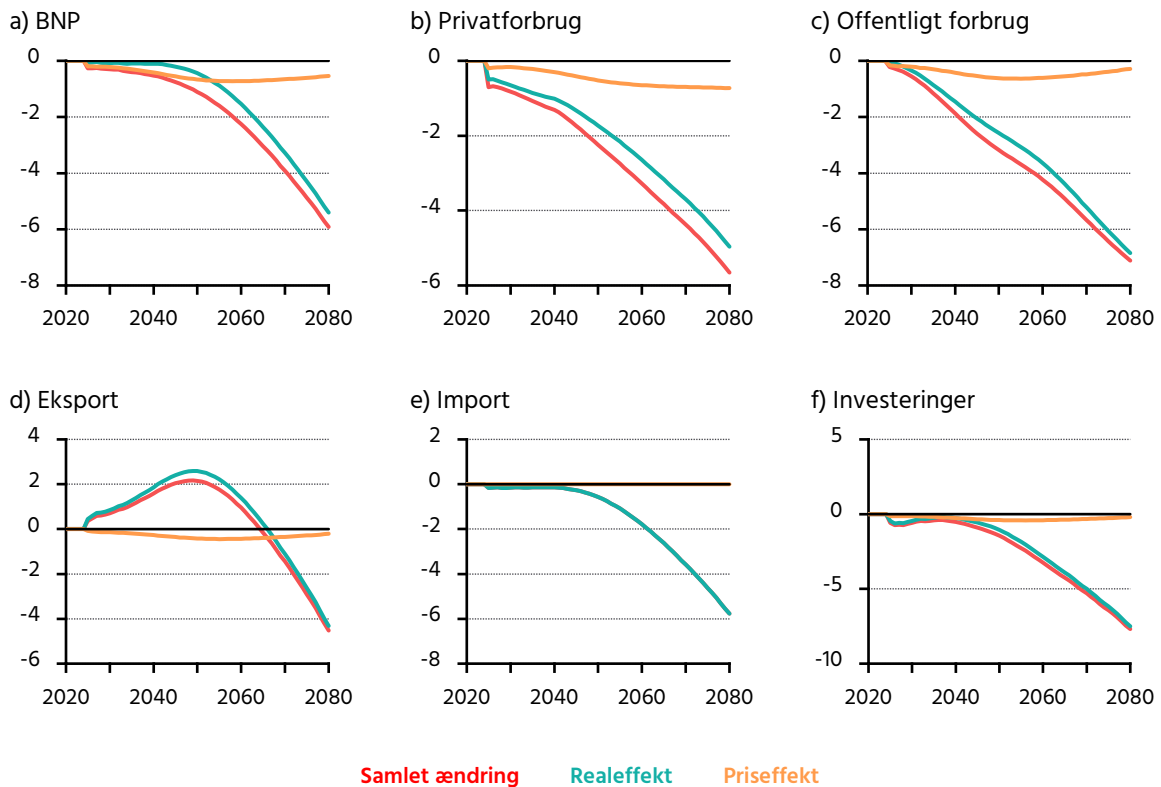

MAKROØKONOMISKE EFFEKTER AF DIVERSE EKSPERIMENTER
ÆNDRET FERTILITET

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.5
Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie B.3

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

4.3 Offentlige finanser

Figur 3.6 viser effekterne på de offentlige udgifter og indtægter. For udgifternes vedkommende sker der i begyndelsen af perioden et fald i indkomstoverførslerne, der skyldes at det faldende lønniveau giver lavere satser for overførslerne, og i takt med at dette over tid veksles til lønstigninger, forøges indkomstoverførslerne.

Udgifterne til offentlige investeringer falder i takt med faldet i det individuelle offentlige forbrug, idet der ved mindre behov for produktion af individuelt offentligt forbrug også kræves et mindre offentligt kapitalapparat.

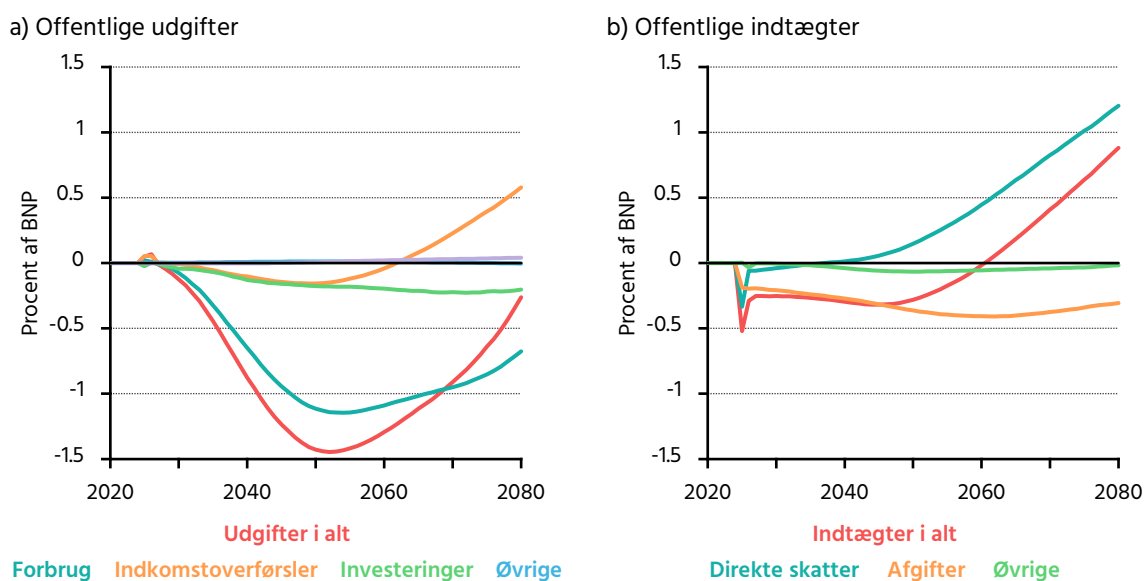
Endelig, og væsentligst, sker der et fald i det offentlige forbrug, der er drevet af lavere individuelt offentligt forbrug.

På indtægtssiden sker der i hele perioden et fald i afgifterne, hvilket i væsentligst er drevet af lavere privatforbrug og import. Over tid sker der imidlertid en stigning i de direkte skatter forårsaget af højere reallønninger.

Den samlede effekt af lavere afgifter og højere direkte skatter over tid er, at faldet i indtægterne, der finder sted i første del af perioden, over tid veksles til en stigning i de samlede indtægter.

Figur 3.6

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie B.1

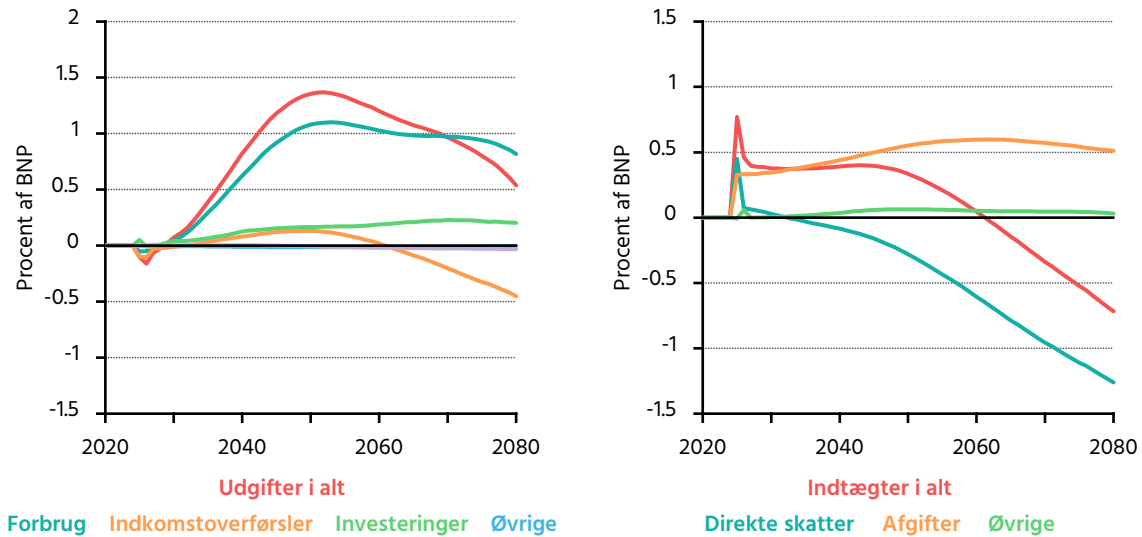
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.7

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie B.2

a) Offentlige udgifter

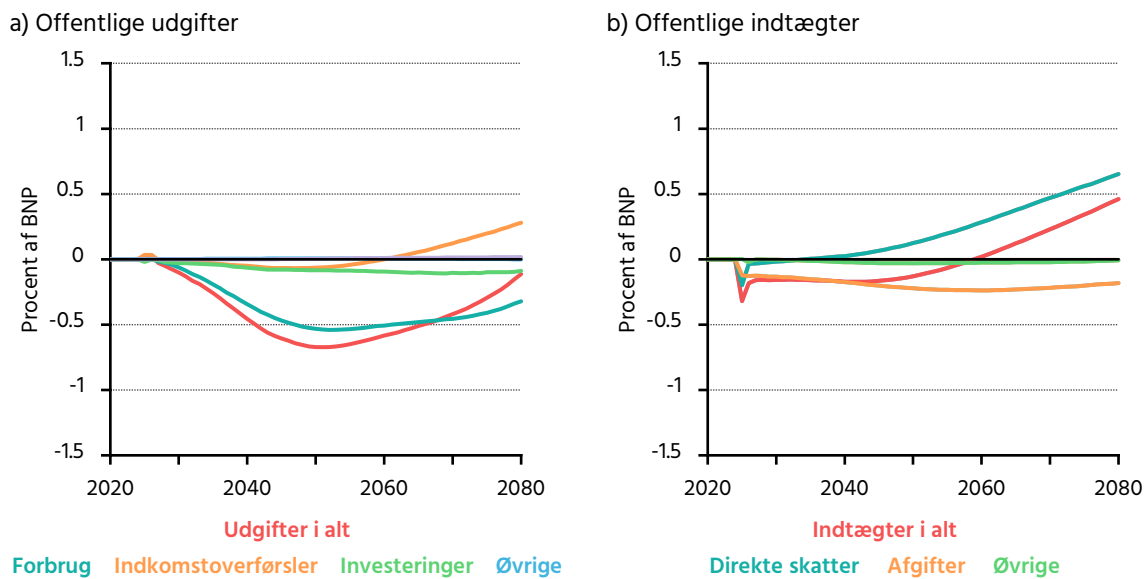
b) Offentlige indtægter

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.8

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie B.3

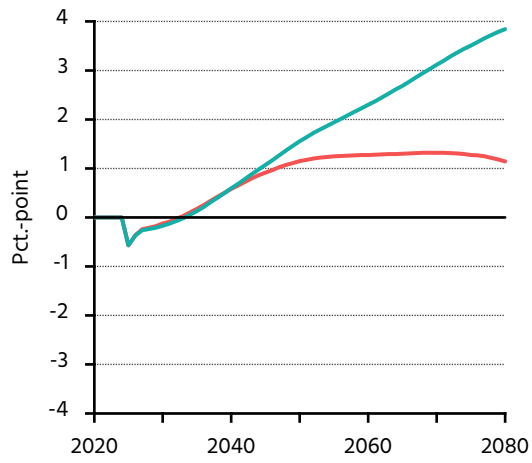
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 3.9 viser de resulterende effekter på de offentlige budgetsaldi. Effekterne på den finanspolitiske holdbarhed er som 0,65 pct. af BNP i scenarie B.1, -0,74 pct. af BNP i scenarie B.2 og 0,31 pct. af BNP i scenarie B.3

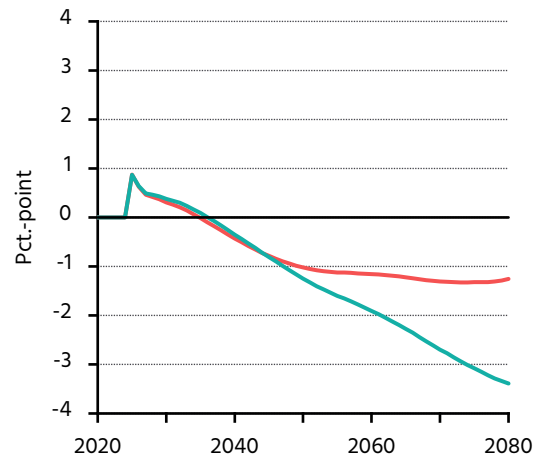
Figur 3.9

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie B.1-B.3

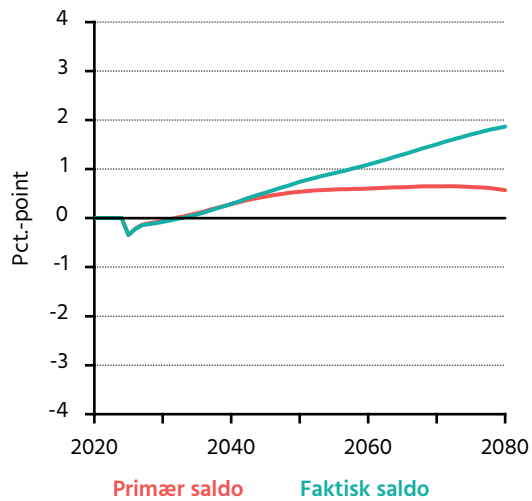
a) Scenarie B.1

b) Scenarie B.2

c) Scenarie B.3

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

5. Fravær af sund aldring

Fravær af antagelsen om sund aldring indebærer øgede offentlige udgifter til individuelt offentligt forbrug, hvilket forværrer den finanspolitiske holdbarhed.

5.1 Fravær af sund aldring

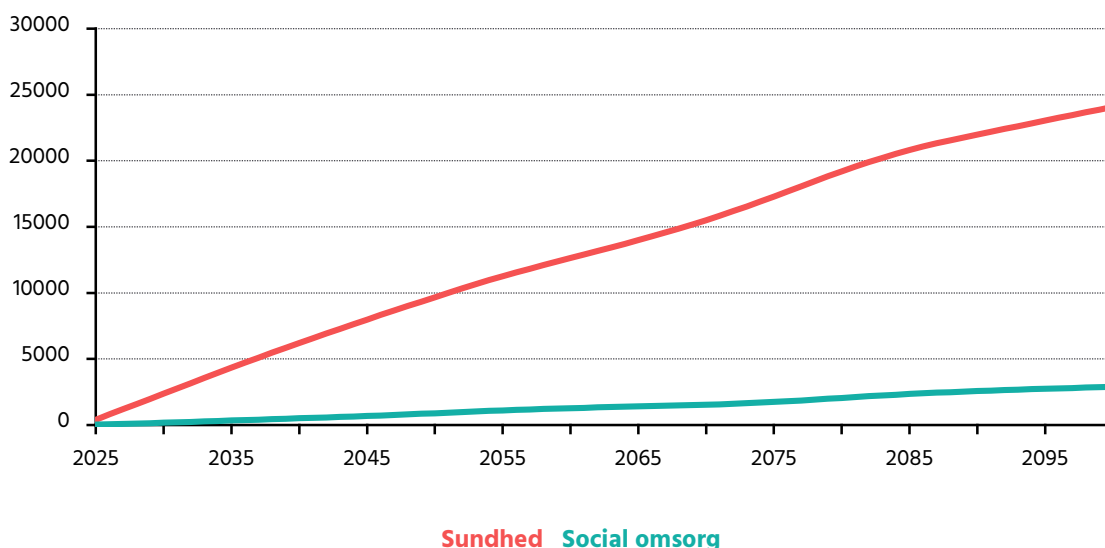
I grundforløbet og de øvrige alternativscenarier korrigeres sundhedsudgifterne og den del af udgifterne til social omsorg, der vedrører ældrepleje for de forventede ændringer i befolkningens levetid ud fra det princip, der er beskrevet i Boks 4.5 i (Hansen, Andersen, & Dalgaard, 2023). Isoleret set dæmper indregning af befolkningens ændrede sammensætning på tilbageværende leveår de gennemsnitlige udgifter for en given aldersgruppe over tid.

Alternativet til denne såkaldte sund aldrings effekt er en antagelse om, at de aldersfordelte udgifter til sundhed og social omsorg er konstante over tid. Det antages med andre ord, at effekten af fraværende, hvilket afsøges i scenarie C. De køns-, alders- og oprindelsesfordelte udgifter til sundhed og ældrepleje fastholdes fra og med år 2024, hvorfor første ændring relativt til grundforløbet indtræffer i år 2025.

Forskellen i det demografiske træk relativt til grundforløbet er illustreret i Figur 4.1.

Figur 4.1

Ændring i det demografisk træk i fravær af sund aldring, mio. kr. 2014-niveau.

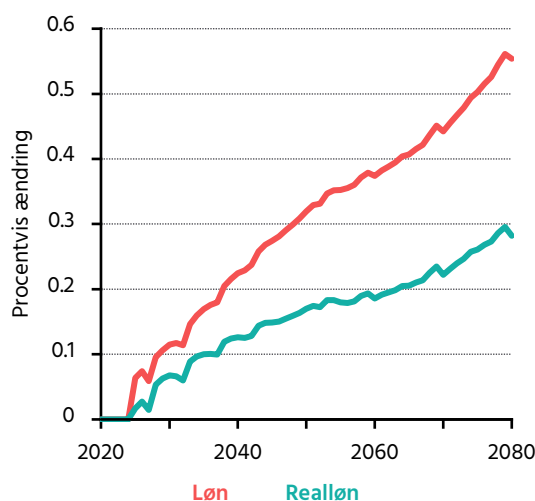
Anm.: For social omsorg er det kun en delmængde heraf, nemlig udgifter rettet mod ældrepleje, der er i grundforløbet er korrigeret for stigning i restlevetiden. I basisåret udgør ældrepleje 13 pct. af de samlede udgifter til social omsorg. Samme år udgør de sundhedsudgifter, der korrigeres for ændring i levetidsforventningerne næsten 90 pct. af de samlede sundhedsudgifter. Den marginale effekt ved fravær af sund aldring er derfor betydeligt større for sundhedsudgifternes vedkommende end for social omsorg.

Kilde: Egne beregninger på DREAM.

5.2 Makroøkonomien

Det øgede individuelle offentlige forbrug fører til en stigning i den offentlige efterspørgsel efter arbejdskraft, og da arbejdsudbuddet er uændret i scenariet, sker der i ligevægt en stigning i lønniveauet som vist i Figur 4.2. Det stigende lønniveau øger virksomhedernes omkostninger, hvilket fører til prisstigninger, der imidlertid er mindre end stigningen i lønningerne, og dermed fås en stigning i reallønnen. Som resultat heraf sænker de private virksomheder deres anvendelse af arbejdskraft, og der sker derfor i scenariet en flytning af beskæftigelse fra den private til den offentlige sektor (ikke vist).

Figur 4.2
Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie C

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 4.3 viser effekterne på forsyningsbalancens komponenter, hvor realt BNP er praktisk taget uændret, hvilket skyldes at det samlede arbejdsudbud og dermed den samlede beskæftigelse ikke påvirkes.

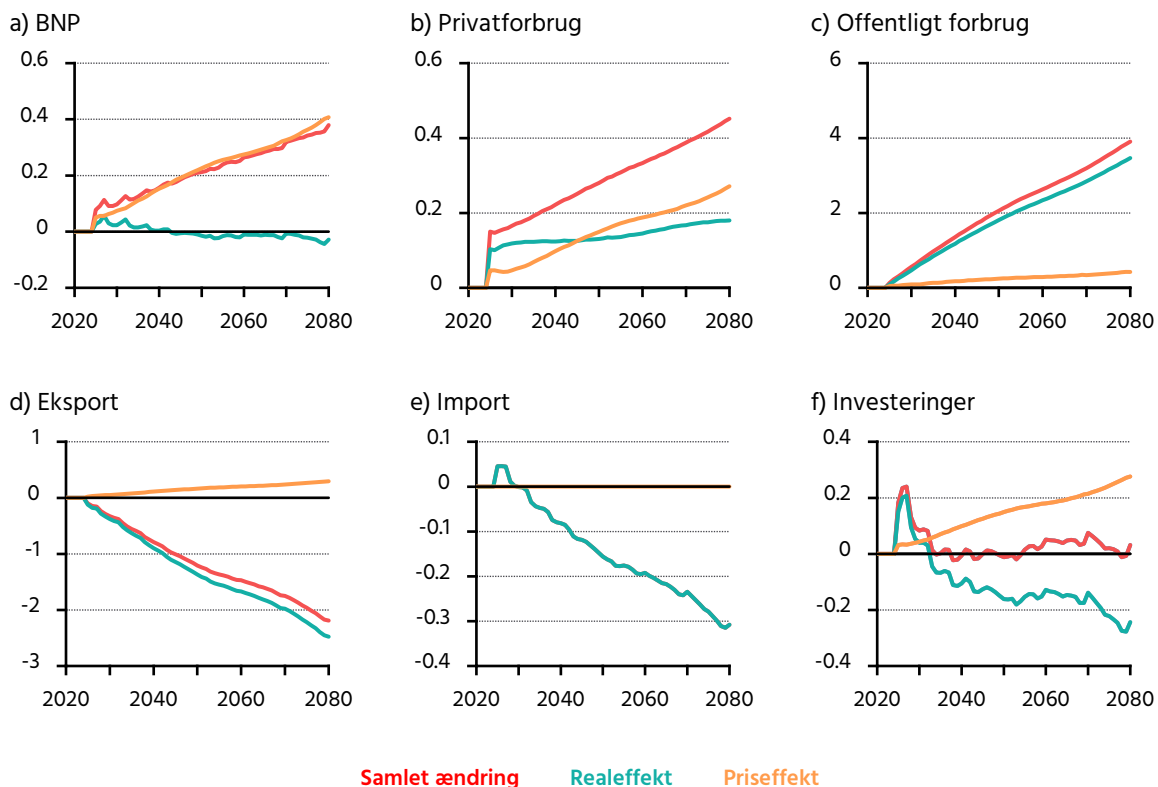
Det offentlige forbrug stiger som følge af det øgede individuelle offentlige forbrug, og der sker en mindre stigning i privatforbruget affødt af en stigning i husholdningernes indkomst som følge af øget realløn.

Eksporten falder som følge af en konkurrenceevneforværring, der er forårsaget af øgede indenlandske priser.

Endelige sker der et mindre fald i investeringerne, hvilket skyldes at der indenlands sker en forskydning fra produktion i den private sektor til den offentlige sektor, hvor forholdet mellem kapital og arbejdskraft i sidstnævnte er lavere end i førstnævnte.

Figur 4.3

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie C

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
 Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
 Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

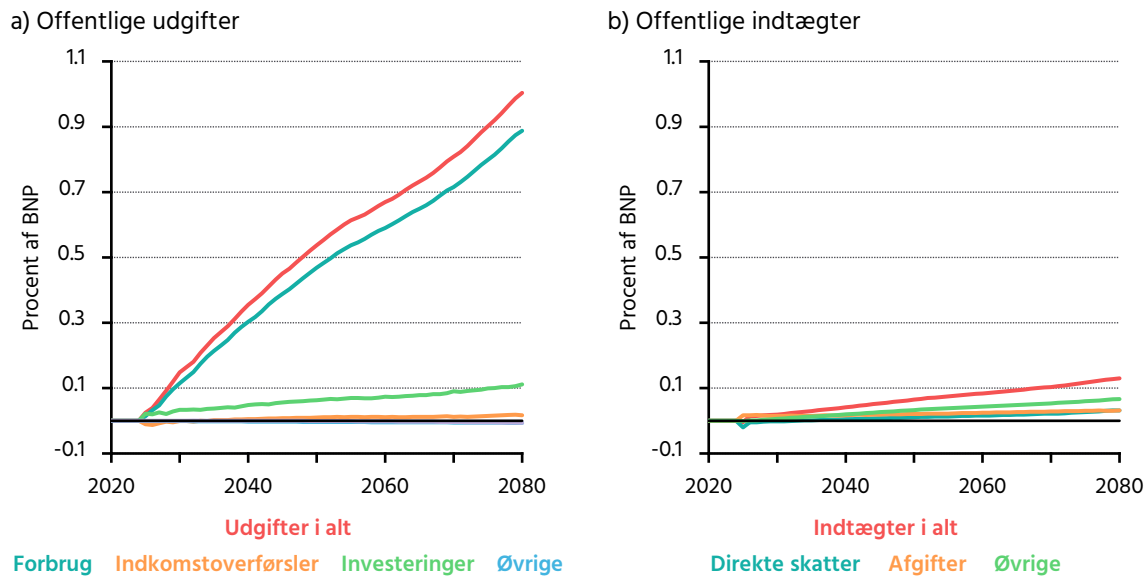
5.3 Offentlige finanser

Figur 4.4 viser effekterne på de offentlige udgifter og indtægter og består i alt væsentligt af en stigning i det offentlige forbrug som følge af øget individuelt offentligt forbrug.

Den resulterende effekt på de offentlige saldi er vist i Figur 4.5 og svarer til en forværring af den finanspolitiske holdbarhed på 0,93 pct. af BNP.

Figur 4.4

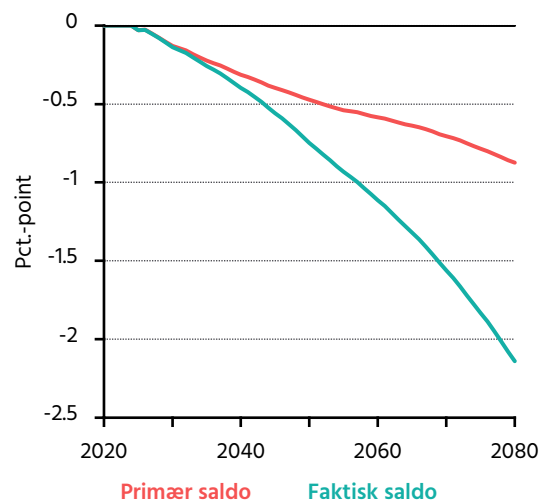
Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie C

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 4.5

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie C

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

6. Øget erhvervsdeltagelse

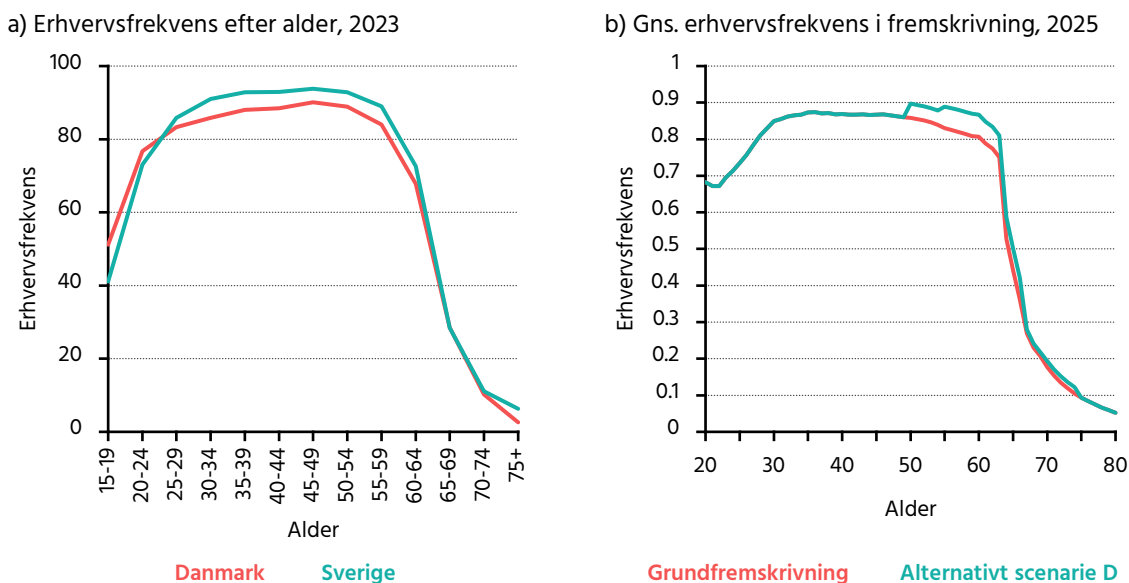
Erhvervsdeltagelsen øges for personer på 50 år eller ældre. Stigningen svarer til den forskel i erhvervsfrekvens, som i dag observeres mellem ældre i Sverige og Danmark.

6.1 Erhvervsdeltagelsen

For de midaldrende og ældre personer er erhvervsfrekvensen højere i Sverige end i Danmark, jf. Figur 5.1a. Der udføres et alternativt scenarie, hvor erhvervsfrekvensen øges svarende til forskellen mellem de to lande. Stigningen implementeres for personer på 50-74 år. Den implementerede stigning i erhvervsfrekvensen ses i Figur 5.1b. Ændringen indføres fra og med 2025.

Erhvervsfrekvensen øges lige meget for alle kombinationer af køn, herkomst og højest fuldførte uddannelsesniveau. Der sker en proportional nedjustering af arbejdsmarkedskategorier uden for arbejdsstyrken.

Figur 5.1
Erhvervsfrekvens Sverige og Danmark

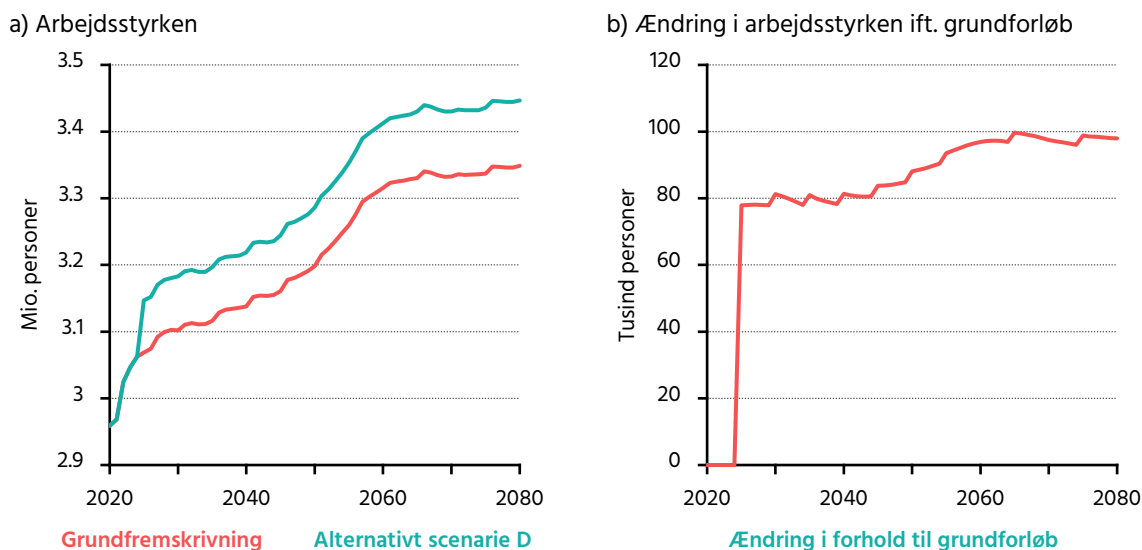

Kilde: Eurostat labour force survey (LFS) og egne beregninger.

Øget erhvervsfrekvens påvirker arbejdsstyrken positivt. Stigningen er omkring 80.000 personer første del af fremskrivningen, jf. Figur 5.2. Øget pensionsalder betyder at effekten øges på sigt, hvor arbejdsstyrken er knap 100.000 personer større end i grundforløbet.

Figur 5.2

Arbejdsstyrken, scenarie D

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DREAMs socioøkonomiske fremskrivning.

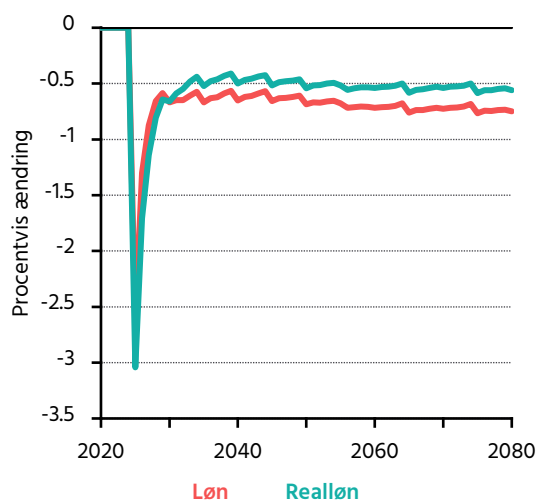
6.2 Makroøkonomien

I scenariet sker der som nævnt en forøgelse af arbejdsstyrken. Det øgede arbejdsudbud fører i ligevægt til et fald i lønniveauet, jf. Figur 5.3. Resultatet er et fald i virksomhedernes omkostninger, der giver sig udslag i lavere priser.

Imidlertid er faldet i lønningerne større end prisfaldet, og derfor sker der et fald i virksomhedernes produktreal-løn. En lavere produktreal-løn forårsager, at virksomhederne efterspørger mere arbejdskraft, og den kombinerede effekt af et øget arbejdsudbud og en øget efterspørgsel efter arbejdskraft er en ny ligevægt på arbejdsmarkedet, hvor beskæftigelsen er øget ved en lavere (produktreal-)løn. Faldet i lønniveauet giver som nævnt også et fald i færdigvarepriserne, og den kombinerede effekt er et fald i reallønnen for lønmodtagerne.

Figur 5.3

Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie D

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 5.4 viser effekterne på de enkelte komponenter i forsyningsbalancen, dels i værdi (samlet effekt) og dels en opsplnitning af effekt i en realeffekt og en priseffekt. For alle komponenter ses som ventet positive realeffekter og negative priseffekter, mens de samlede effekter er positive.

Udviklingen i realt BNP følger grundlæggende udviklingen i arbejdsstyrken i produktive enheder, idet det øgede arbejdsudbud også fører til øget beskæftigelse.

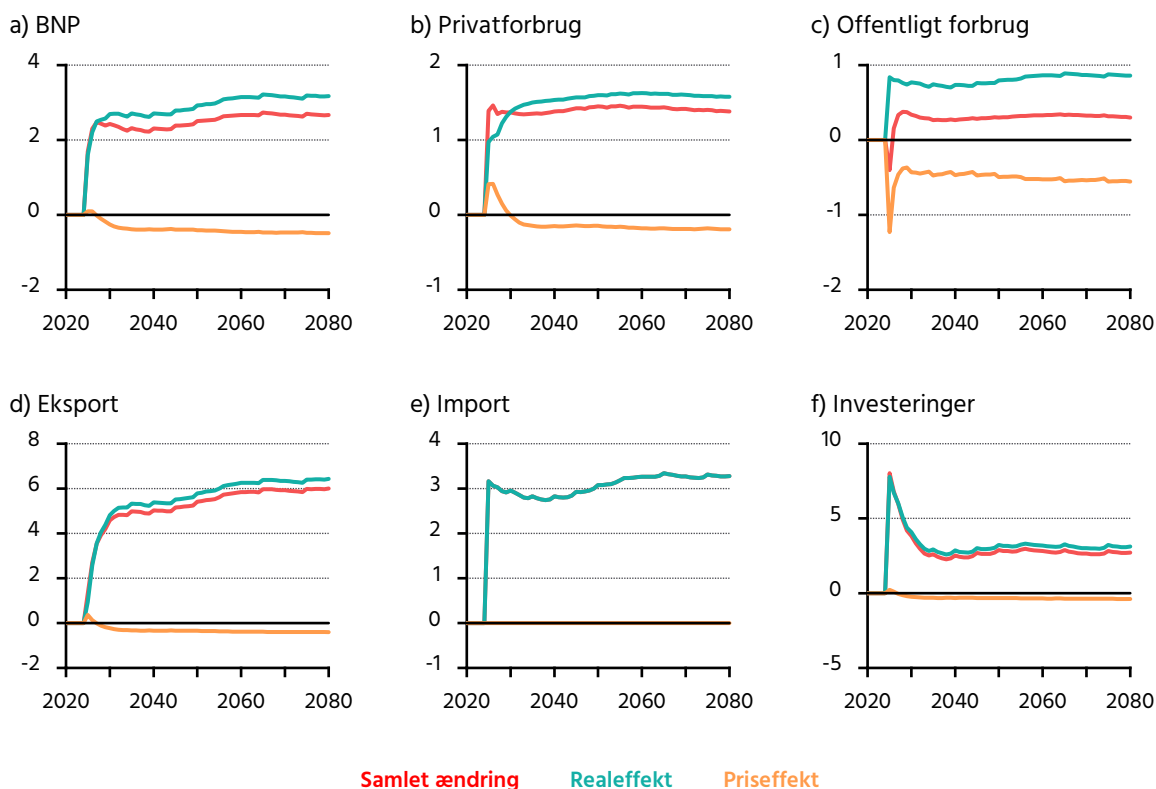
Også det reale privatforbrug stiger, om end denne stigning er mindre end stigningen i BNP, hvilket skyldes modsatrettede effekter på forbrugernes indkomst, der øges som følge af øget beskæftigelsen, samtidig med at reallønnen falder.

Det offentlige forbrug består af kollektivt offentligt forbrug (med omkring 40 pct.) og individuelt offentligt forbrug (de resterende 60 pct.) I DREAMs fremskrivning følger det kollektive forbrug BNP, og det stiger derfor i forhold til grundforløbet, mens det individuelle offentlige forbrug antages at følge det demografiske træk, der ikke ændres i scenariet. Det er forklaringen på, at det reale offentlige forbrug stiger mindre end realt BNP generelt.

Den begrænsede stigning i det reale offentlige forbrug, set i forhold til de øvrige efterspørgselskomponenter, bevirker i øvrigt også, at stigningen i den samlede beskæftigelse for størstedelens vedkommende finder sted i den private sektor (ikke vist).

Figur 5.4

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie D

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

For eksportens vedkommende ses omvendt reale stigninger, der er større end stigningen i BNP. Eksporten stiger, fordi de faldende indenlandske priser øger efterspørgslen fra udlandet.

Investeringerne stiger, hvilket skyldes at (specielt de private) virksomheder som følge af den øgede beskæftigelse ønsker at øge anvendelsen af kapital i produktionen.

Endelig stiger importen grundet den højere efterspørgsel fra husholdninger og virksomheder, idet dog denne effekt dæmpes af lavere indenlandske priser, der isoleret set indebærer substitution væk fra import. Der er ingen priseffekter i importen, da de udenlandske priser er eksogene i DREAM.

6.3 Offentlige finanser

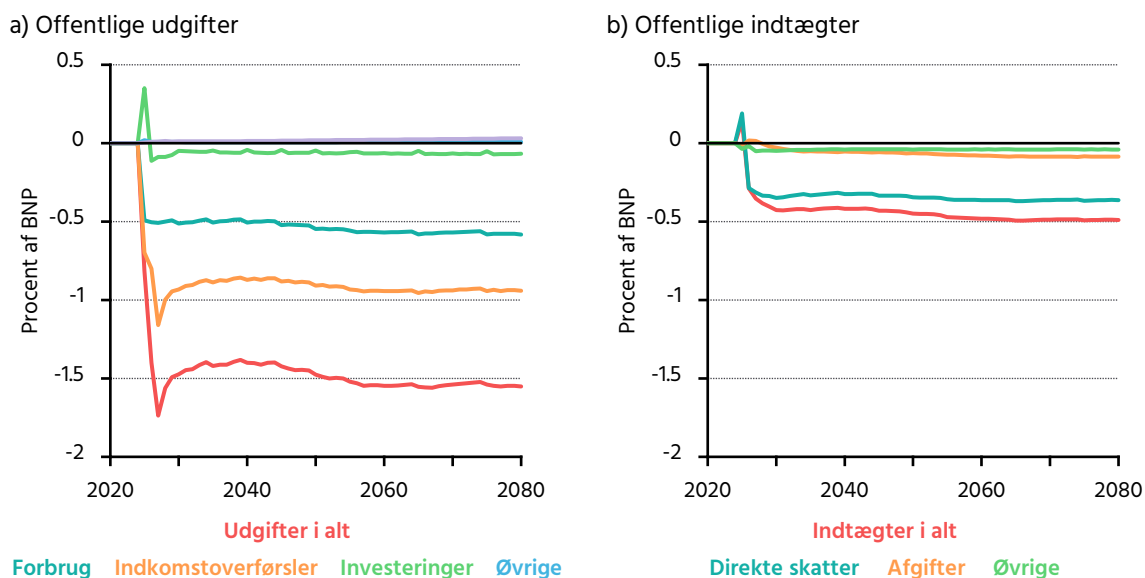
På udgiftssiden består de væsentligste effekter i scenariet af et fald i indkomstoverførslerne og i det offentlige forbrug, jf. Figur 5.5. Faldet i indkomstoverførslerne skyldes dels, at der i scenariet sker en overflytning af personer fra offentlig forsørgelse til beskæftigelse, og dels at satserne for indkomstoverførslerne følger de private lønninger, jf. satsreguleringen, og derfor er lavere i scenariet end i grundforløbet.

Faldet i det offentlige forbrug som andel af BNP skyldes, at kun det kollektive offentlige forbrug følger BNP, mens det individuelle offentlige forbrug følger befolkningen og dermed er uændret i scenariet.

På indtægtssiden består den væsentligste effekt i begge scenarier i et fald i de direkte skatter, hvilket er forårsaget af faldet i reallønnen, der trods den øgede beskæftigelse indebærer, at de direkte skatter falder målt som andel af BNP.

Figur 5.5

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie D

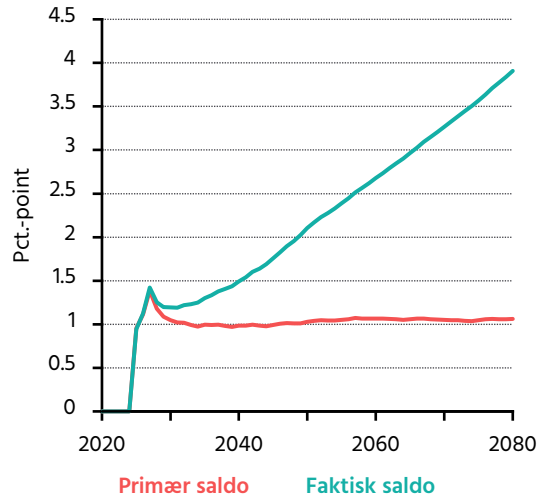

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 5.6 viser ændringen i de offentlige budgetsaldi i scenariet. Den viste udvikling indebærer en forbedring af den finanspolitiske holdbarhedsindikator på 0,99 pct. af BNP.

Figur 5.6

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie D

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

7. Lavere arbejdstid

Effekterne af lavere arbejdstid analyseres og findes at føre til forværret finanspolitisk holdbarhed, uanset om den lavere arbejdstid er aftalt eller individuelt valgt. Forværringen er størst i sidstnævnte tilfælde.

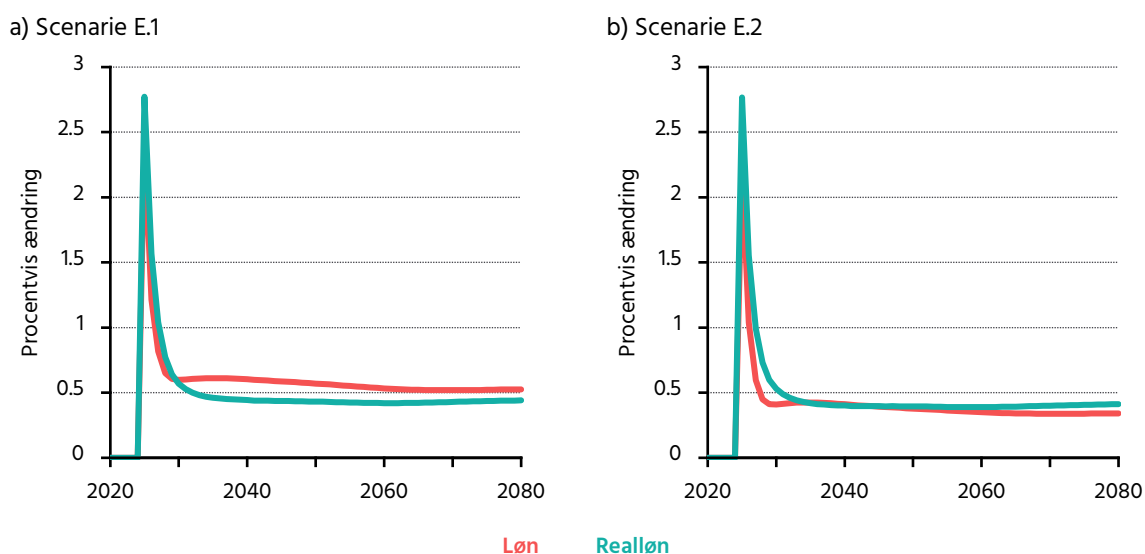
7.1 Forudsætninger

I begge scenarier sænkes arbejdstiden med 2,7 pct. svarende til en time om ugen ved en ugentlig arbejdstid på 37 timer. I scenarie E.1 er der tale om en individuelt valgt ændring, og dermed tager beregningen af årslønnen for en fuldtidsbeskæftiget, der danner udgangspunkt for satsreguleringen af de offentlige indkomstoverførsler, udgangspunkt i en uændret arbejdstid. Dermed påvirkes satsreguleringen alene af ændringen i de nominelle lønninger. I scenarie E.2 er der tale om en aftalt ændring af arbejdstiden, og derfor tages der ved beregning af årslønnen, og dermed også ved beregning af satsreguleringen, højde for ændring i både arbejdstid og løn. Det indebærer konkret, at satsreguleringssatsen i scenarie E.1 øges, hvorved de offentlige indkomstoverførsler øges, mens der i scenarie E.2 er tale om fald, idet faldet i arbejdstiden er større end stigningen i den nominelle løn, jf. nedenfor.

7.2 Makroøkonomien

Den lavere arbejdstid indebærer et lavere samlet arbejdsudbud (målt i produktive enheder) og dermed som tidligere bemærket til højere lønninger og priser samt højere realløn. Effekterne ses illustreret i Figur 6.1.

Figur 6.1
Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie E.1 og E.2

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

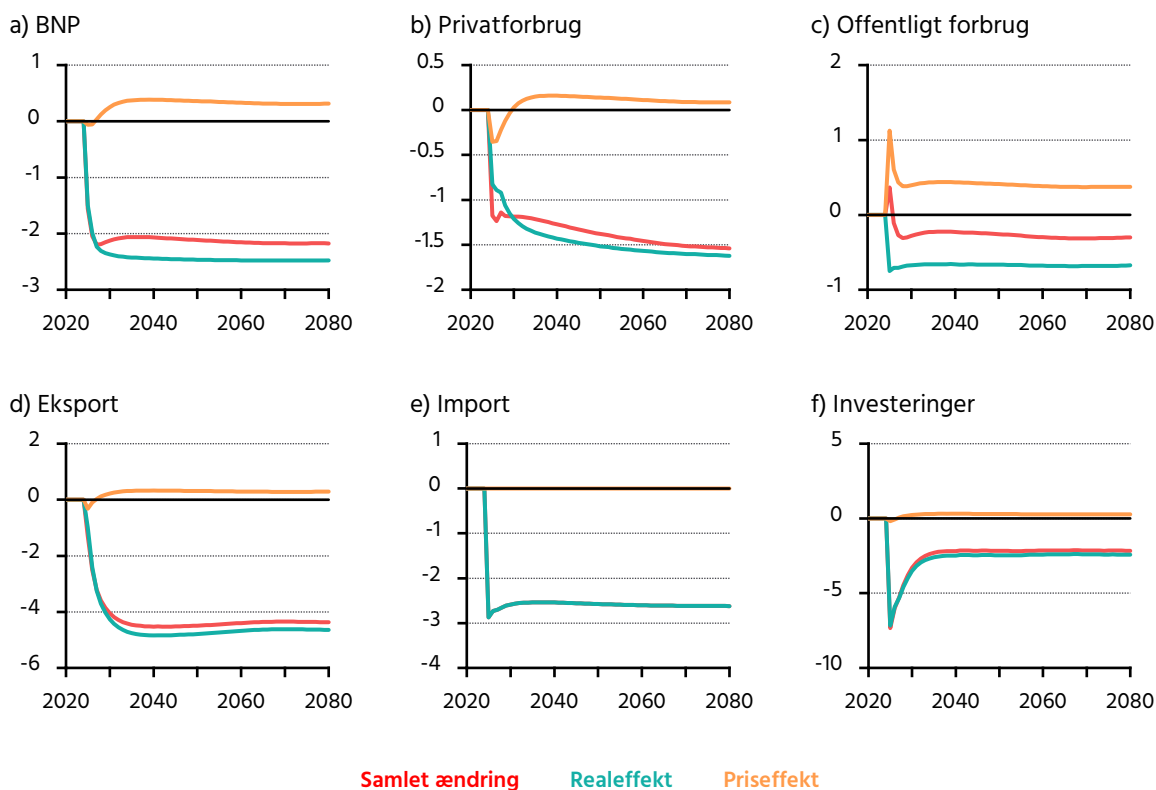
Det kan bemærkes, at den langsigtede positive effekt på både løn og realløn i scenarie E.2 er en anelse mindre end i scenarie E.1, hvilket skyldes, at den negative effekt på satsregulerings-satsen i scenarie E.2 sænker niveauet for arbejdsløshedsdagpengene, og det har isoleret set en svagt positiv effekt på arbejdsudbuddet, hvilket dæmper stigningen i lønningerne.

Figur 6.2 og Figur 6.3 illustrerer effekterne på forsyningsbalancens komponenter. Generelt er der for alle komponenter i begge scenarier tale om negative realeffekter, svagt positive pris-effekter og negative samlede effekter.

I begge scenarier falder reallt BNP som følge af den lavere arbejdstid. Som følge heraf falder også reallt offentligt forbrug, da det kollektive offentlige forbrug følger BNP. Den lavere beskæftigelse (målt i produktive enheder) fører til, at virksomhederne også ønsker at reducere anvendelsen af kapital, og dermed falder investeringerne. Disse effekter er af omtrent samme størrelsesorden i begge scenarier.

Med hensyn til privatforbruget sker i scenarie E.1 et fald som følge af husholdningernes lavere realindkomst forårsaget af det lavere timetal. Denne effekt er også til stede i scenarie E.2 men accentueres her af, at også indkomstoverførslerne falder som følge af den lavere satsregulerings-sats.

Figur 6.2
Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie E.1

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet. Priseniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

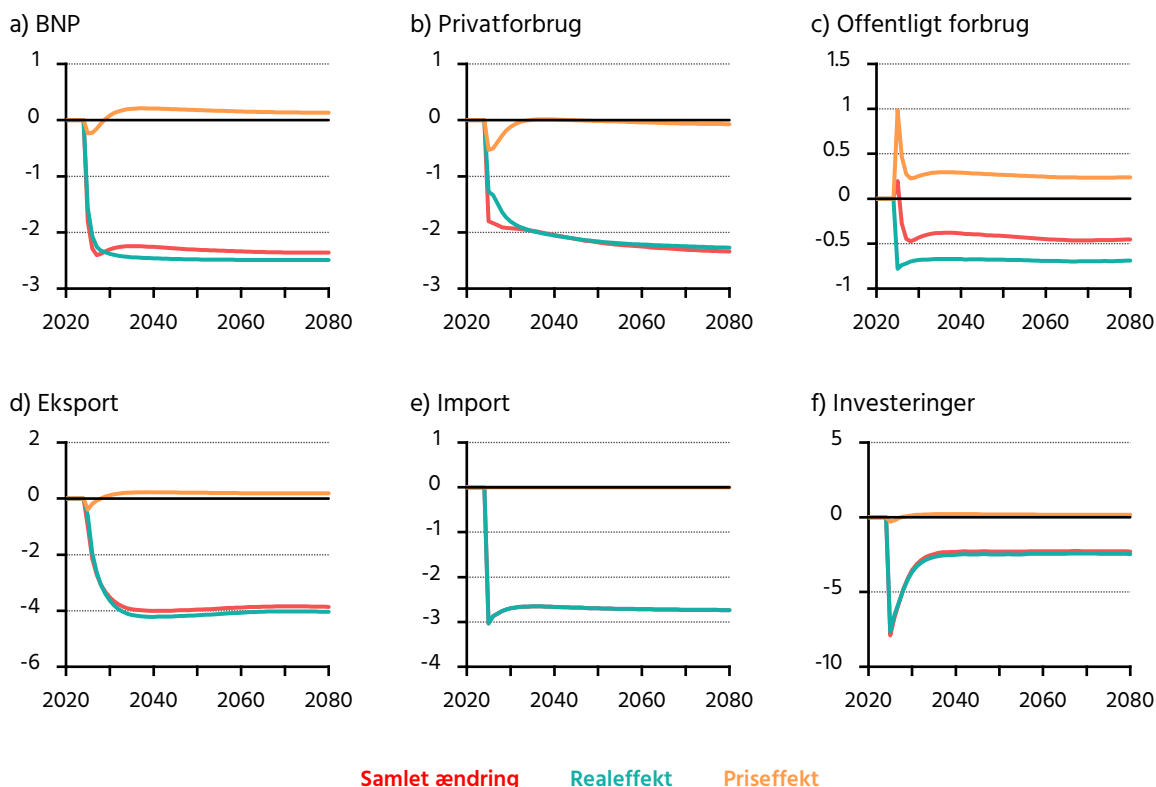
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Det omvendte ses vedrørende eksporten, hvor faldet i eksporten, der er forårsaget af højere indenlandske priser, der har forværret den konkurrenceevne, er størst i scenarie E.1.

Endelig ses i begge scenarier fald i den reale import afledt af lavere indenlandsk efterspørgsel, og her er faldet en anelse større i scenarie E.2 som følge af det lidt større fald i privatforbruget.

Figur 6.3

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie E.2

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

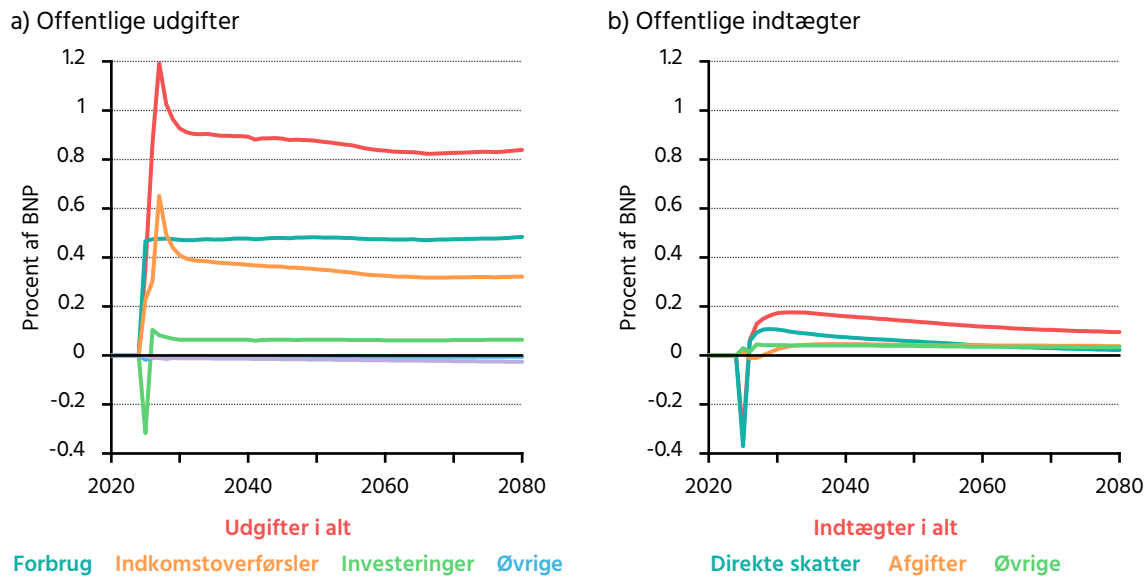
7.3 Offentlige finanser

Effekterne på de offentlige finanser er vist i Figur 6.4 og Figur 6.5, og hvor effekterne i begge tilfælde i alt væsentligt hidrører fra udgiftssiden. I begge tilfælde er der tale om større udgifter til forbrug som andel af BNP, hvilket skyldes at BNP falder men at kun den kollektive del af det offentlige forbrug følger BNP med ned, idet det individuelle offentlige forbrug følger befolkningen, der er den samme i de to scenarier.

I scenarie E.1 ses derudover stigning i udgifterne til indkomstoverførsler, der skyldes den tidligere nævnte stigning i satsreguleringssatsen.

Figur 6.4

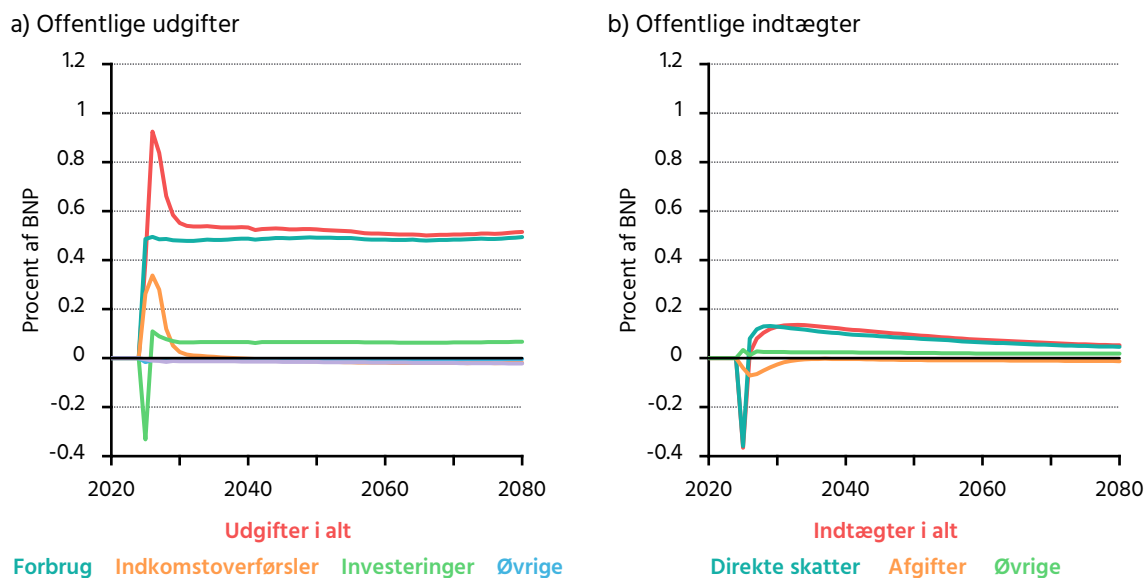
Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie E.1

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 6.5

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie E.2

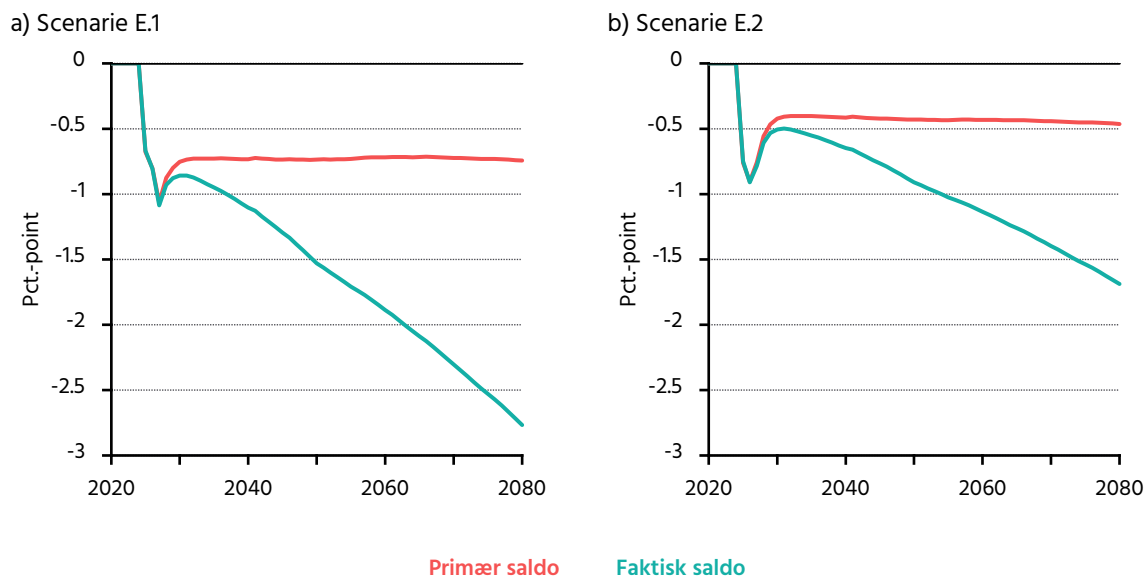

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

De resulterende offentlige saldi i de to scenarier er vist i Figur 6.6 og svarer i scenarie E.1 til en forværring af holdbarheden på 0,72 pct. af BNP og i scenarie E.2 til en forværring på 0,45 pct. af BNP.

Figur 6.6

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie E.1 og E.2

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

8. Ændret satsregulering af offentlige indkomstoverførsler

Der analyseres to scenarier, der begge indebærer lavere vækst i de offentlige indkomstoverførsler og dermed forbedret finanspolitisk holdbarhed.

8.1 Forudsætninger

Satserne for en række offentlige indkomstoverførsler, hvoraf en vigtig undtagelse er folkepensionen, satsreguleres, hvilket i virkelighedens verden indebærer, at satserne øges med den procentvise vækst i en fuldtidsårs løn med fradrag på 0,3 procentpoint to år tidligere.

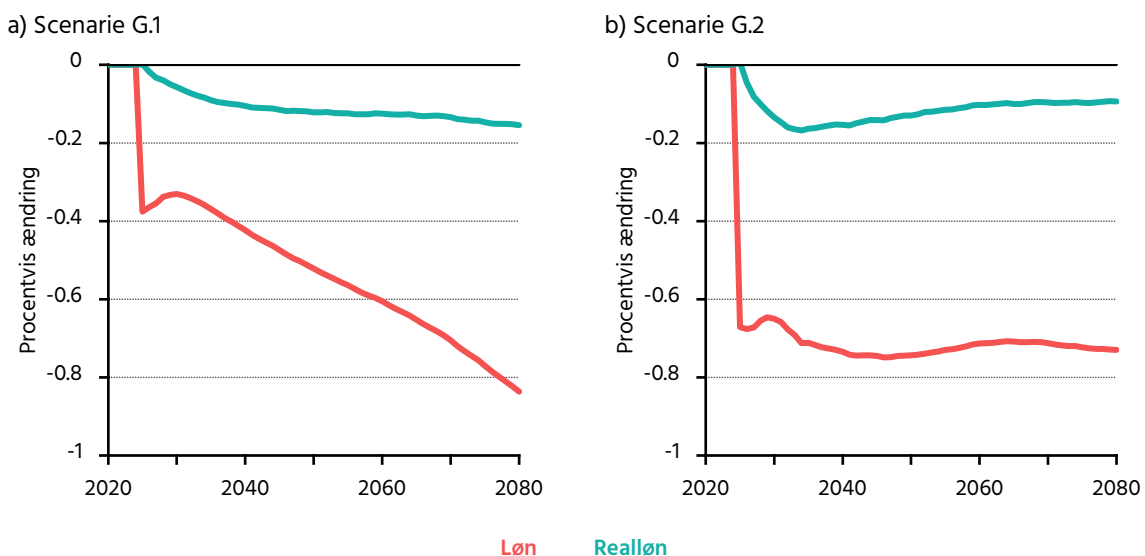
I DREAMs grundforløb foretages der i satsreguleringen ikke fradrag på 0,3 procentpoint, da det i lyset af fremskrivningsperiodens længde og tidligere faktiske ændringer af niveauerne for indkomstoverførslerne skønnes mere realistisk, at der i praksis over lange perioder i gennemsnit ikke foretages dette fradrag.

I scenarie G.1 indføres det pågældende fradrag på 0,3 procentpoint for de overførsler, hvor der i henhold til reglerne foretages fradrag, dvs. med folkepensionen som væsentlig undtagelse.

I scenarie G.2 analyseres tilfældet, hvor de offentlige indkomstoverførsler indekseres til prisniveauet for det private forbrug. I forhold til situationen hvor satsreguleringen følger udviklingen i årslønnen, indebærer det en vækst i de offentlige indkomstoverførsler, der årligt er gennemsnitligt 1,5% lavere svarende til den underliggende produktivitetsvækstrate.

Figur 7.1

Løn- og prisenffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie G.1 og G.2

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

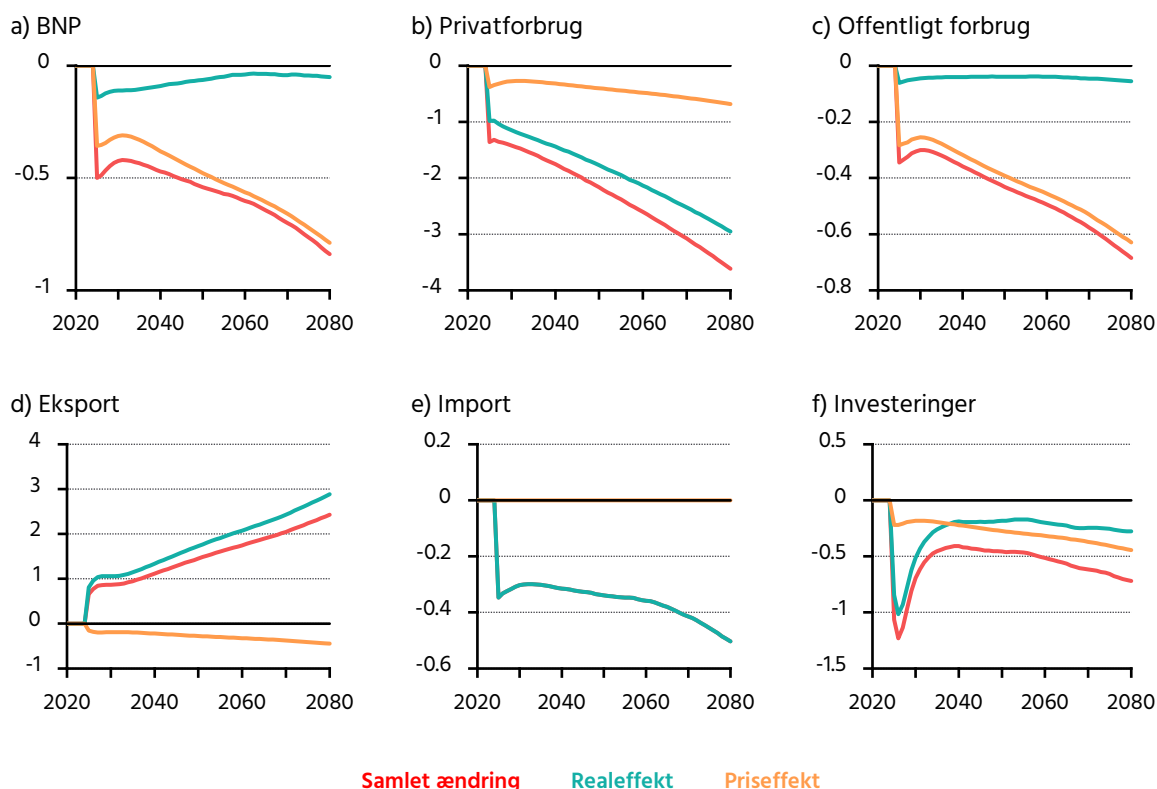
8.2 Makroøkonomien

I begge scenarier sker der et fald i indkomstoverførslerne og dermed i husholdningernes indkomst. Det fører til lavere privatforbrug og deraf lavere afledt efterspørgsel efter arbejdskraft. Det resulterer i et fald i lønninger og priser samt i realløn. Dette er illustreret i Figur 7.1a og b. Forskellen i udviklingen i de to scenarier i disse figurer (samt de efterfølgende figurer) skyldes, at der i scenarie G.1 er tale om en satsregulerings-sats, der i alle fremskrivningsårene er 0,3 procentpoint lavere, mens der i scenarie G.2 er tale om en sats, der er 1,5 procentpoint lavere men kun i årene 2025-34.

Figur 7.2 og Figur 7.3 viser effekterne på komponenterne i forsyningsbalancen, hvor der er tale om marginale fald i realt BNP, offentligt forbrug og investeringer men til gengæld markante fald i realt privatforbrug som følge af husholdningernes lavere indkomst. Omvendt sker der stigninger i real eksport affødt af en konkurrenceevneforbedring som følge af lavere indenlandske priser.

Figur 7.2

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie G.1

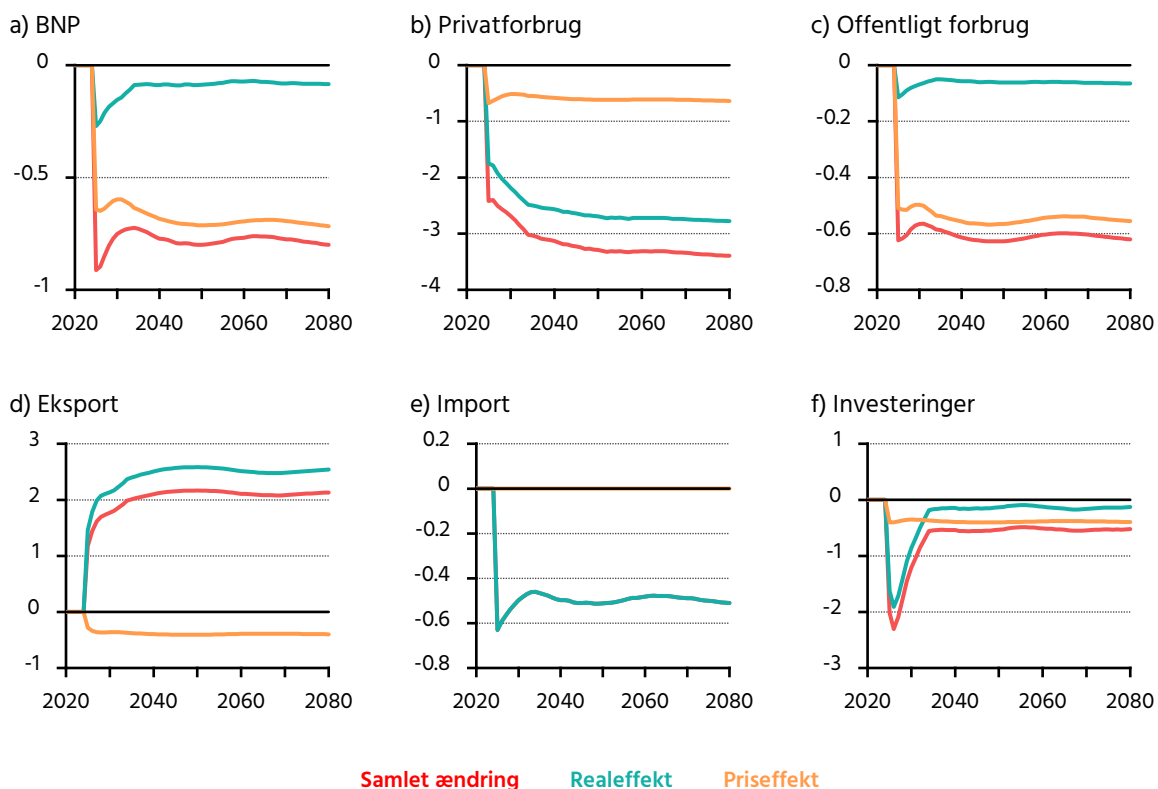
Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 7.3

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie G.2

Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.

Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.

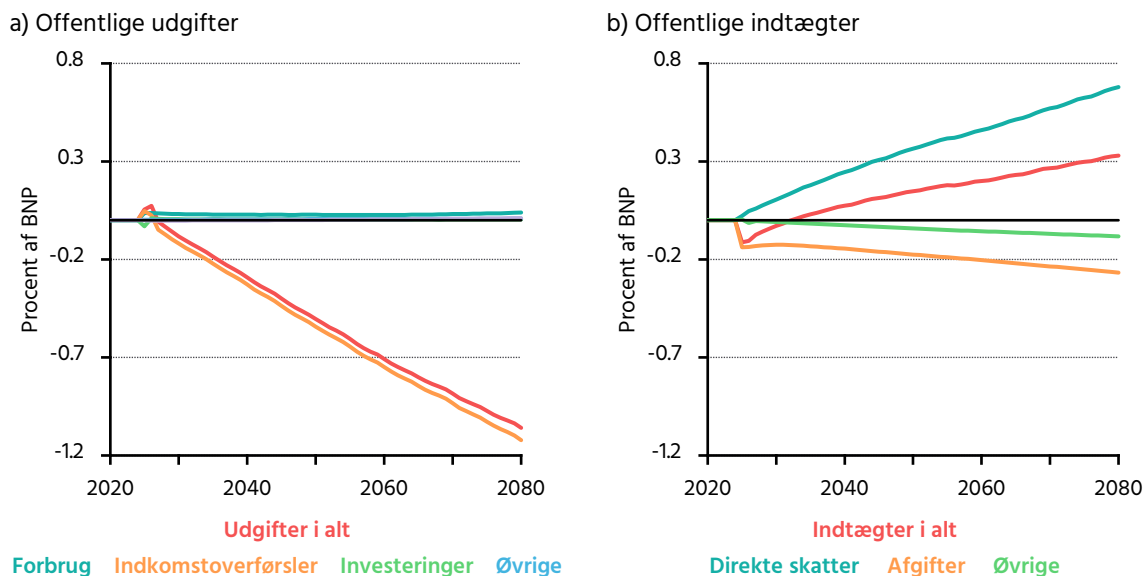
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

8.3 Offentlige finanser

Figur 7.4 og Figur 7.5 viser effekterne på de offentlige udgifter og indtægter, hvor de for den finanspolitiske holdbarhed afgørende effekter ses at være fald i udgifterne forårsaget af lavere indkomstoverførsler. Vedr. stigningerne i de direkte skatter som andel af BNP er der tale om en 'nævnereffekt', idet nominelt BNP falder mere end de nominelle lønninger, jf. også figurerne ovenfor.

Figur 7.4

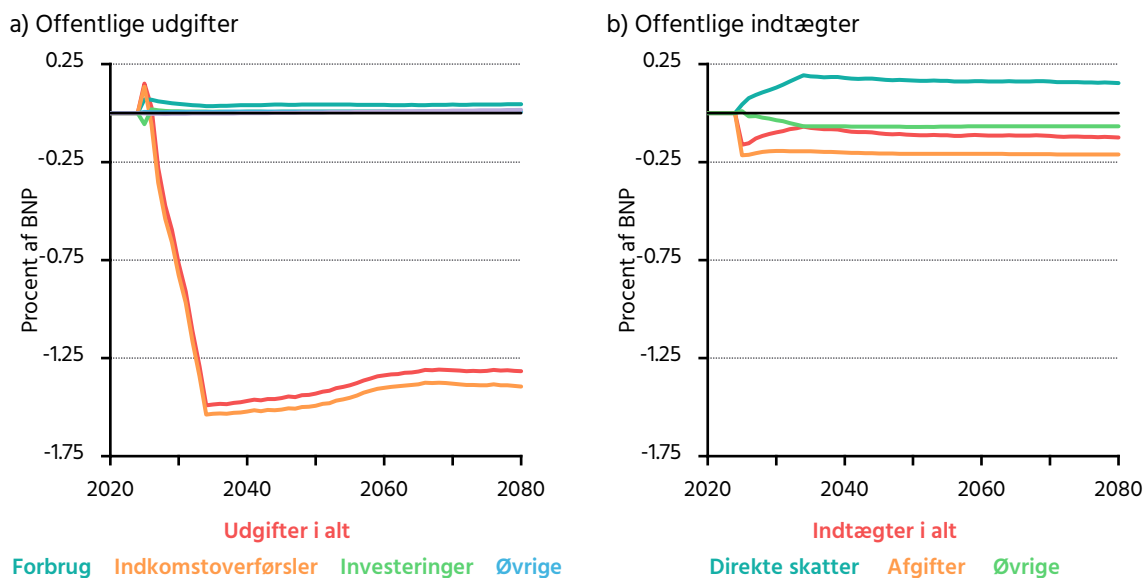
Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie G.1

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 7.5

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie G.2

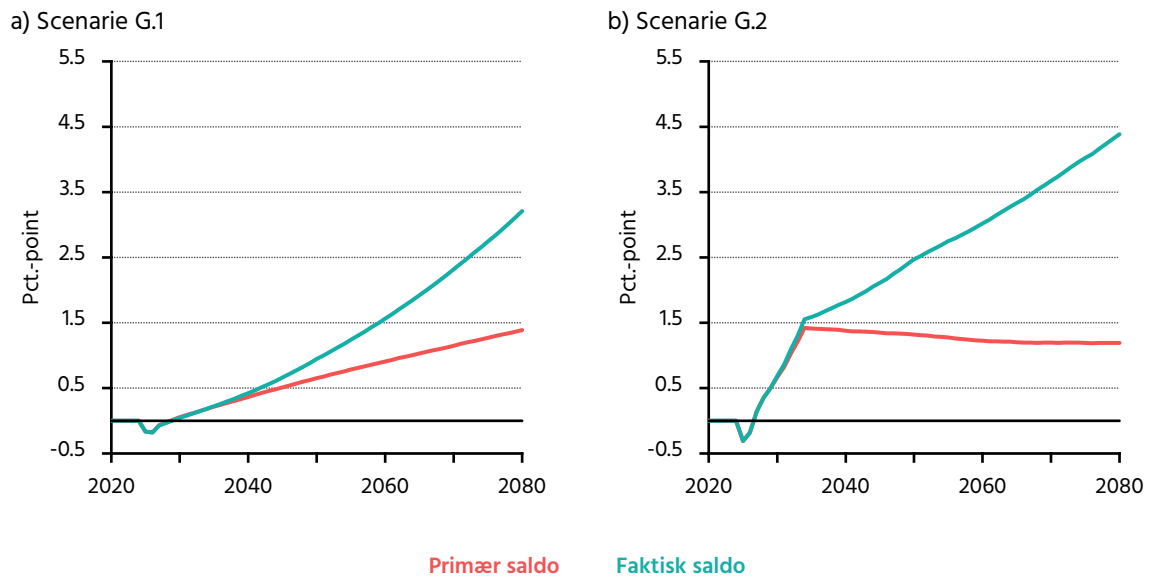

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

De offentlige saldi i de to scenarier er vist i Figur 7.6 og svarer i scenarie G.1 til en forbedring af holdbarheden på 1,61 pct. af BNP og i scenarie G.2 til en forbedring på 1,11 pct. af BNP.

Figur 7.6

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct.-point i forhold til grundforløb, scenarie G.1 og G.2

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

9. Øget vækst i individuelt offentligt forbrug

I scenariet antages realt individuelt offentligt forbrug per person at blive indekseret til udviklingen i det reale privatforbrug. Dette fører til en stigning i samlet offentligt forbrug som andel af BNP med deraf følgende forværret finanspolitisk holdbarhed.

9.1 Forudsætninger

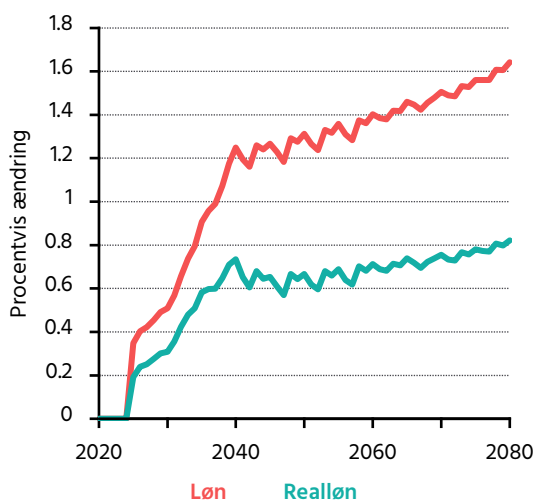
I DREAMs grundforløb antages det at det individuelle offentlige forbrug per person er fast i fremskrivningen målt i vækst- og inflationskorrigerede enheder, altså at udgiften per person følger den undervækst vækst og inflation. Dermed er det samlede individuelle offentlige forbrug alene drevet af udviklingen i befolkningen. I nærværende scenarie antages det, at det individuelle offentlige forbrug per person følger udviklingen i det private forbrug, svarende til at der ved ændringer i det private forbrug vil opstå ønsker om, at også det individuelle offentlige forbrug tilpasses. Dette indebærer konkret, at der i scenariet sker en stigning over tid i det individuelle offentlige forbrug som andel af BNP i forhold til i grundforløbet.

9.2 Makroøkonomien

Figur 8.1 viser effekterne på løn og realløn, hvor der over tid sker en stigning, hvilket er affødt af øget efterspørgsel efter arbejdskraft fra den offentlige sektor som følge af et behov for øget offentlig produktion af individuelt forbrug. Det kan således yderligere bemærkes, at der i scenariet sker en flytning af beskæftigede fra den private til den offentlige sektor på knap 40.000 personer (ikke vist).

Figur 8.1

Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie H

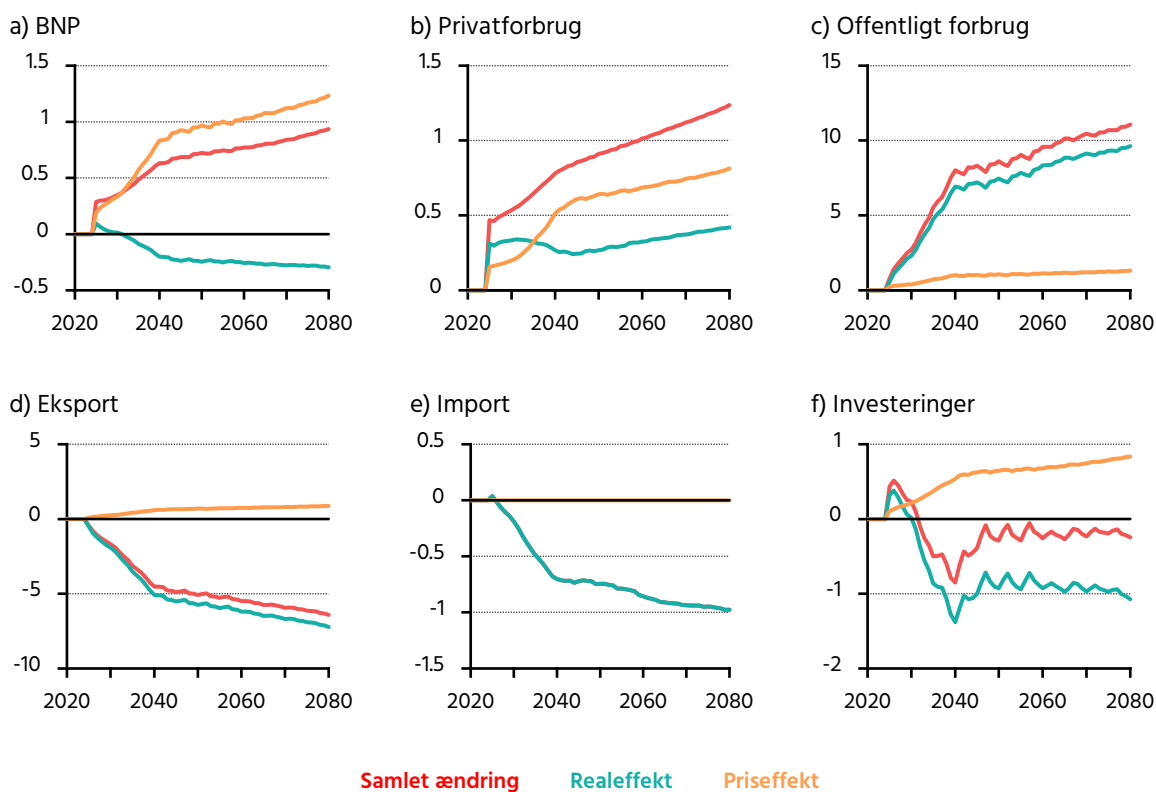
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 8.2 viser effekterne på forsyningsbalancens komponenter. Realt BNP er grundlæggende set upåvirket, mens der nominelt sker en stigning som følge af det højere prisniveau afledt af stigningerne i lønningerne.

Som nævnt sker der en markant stigning i det samlede offentlige forbrug, mens der for privatforbrugets vedkommende er tale om en svag stigning som følge af højere realløn og højere indkomstoverførsler, jf. nedenfor.

Eksporten falder som følge af den forringede indenlandske konkurrenceevne og der ses også på sigt et fald i de reale investeringer, hvilket skyldes at der sker en omlægning af produktion fra den private til den offentlige sektor, og den private sektor er mere kapitalintensiv end den offentlige sektor. For importens vedkommende er der tale om neglige effekter.

Figur 8.2
Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie H

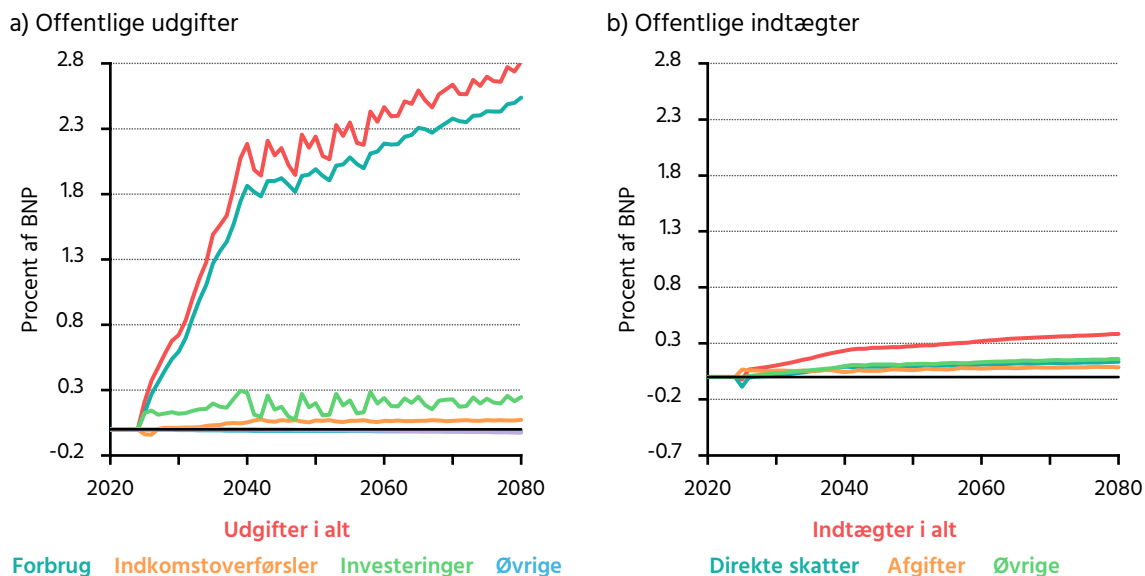
Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
Prisniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

9.3 Offentlige finanser

Figur 8.3 viser effekterne på de offentlige udgifter og indtægter, hvor det væsentlige fra et holdbarhedsmæssigt synspunkt er, at udgifter stiger markant, væsentligst forårsaget af stigning i udgifter til forbrug (og i mindre grad af stigning i udgifter til investeringer).

Figur 8.3

Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie H

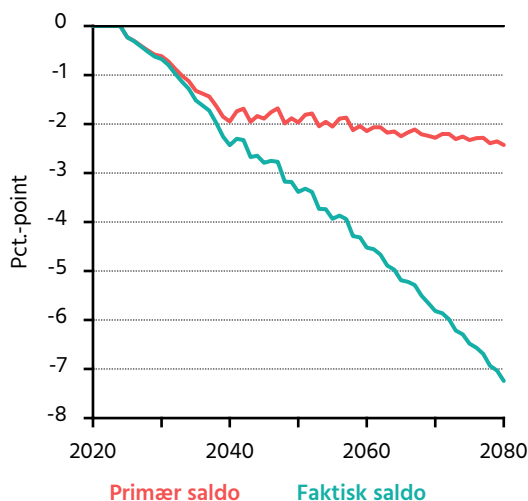

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 8.4 viser de resulterende effekter på de offentlige saldi og svarer til en forværring af den finanspolitiske holdbarhed på -2,48 pct. af BNP

Figur 8.4

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie H

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

10. Fastholdelse af folkepensionsalder fra og med 2040

I scenariet øges folkepensionsalderen på samme vis som i grundforløbet frem mod 2024, hvor den hæves til 70 år. Derefter holdes den i scenariet fast, hvilket indebærer, at folkepensionsalderen i scenariet fra og med 2045 er lavere end i grundforløbet. Dette indebærer dels et fald i arbejdsudbuddet, der leder til fald i BNP, og dels en stigning i de offentlige udgifter til folkepension med deraf følgende forværret finanspolitisk holdbarhed.

10.1 Forudsætninger

De gældende regler tilsiger, at folkepensionsalderen fremadrettet bliver reguleret således, at den følger stigninger i restlevetiden for en 60-årig. De to første reguleringer af folkepensionsalderen efter denne indekseringsmekanisme er vedtaget og sker i 2030 og i 2035. Her øges folkepensionsalderen til henholdsvis 68 og 69 år.

Herefter gentages reguleringen hvert femte år, og reguleringen kan være enten 0, ½ eller 1 år afhængigt af stigningen i restlevetiden. Stigninger i pensionsalderen fra og med 2040 er en del af den politiske aftale, men disse stigninger vedtages først 15 år før ikrafttræden således, at der tages politisk stilling til forøgelse af folkepensionsalderen igen i år 2025. Her beslutes det, om folkepensionsalderen øges til 70 år med virkning fra 2040.

I DREAMs grundforløb indregnes den forventede effekt af både vedtagne og aftalte stigninger i folkepensionsalderen. Det betyder, at indekseringsmekanismen i tilbagetrækningsaftalerne øger folkepensionsalderen med yderligere 6 år i perioden 2035-2080.

Det alternative scenarie analyserer effekten af at lade folkepensionsalderen stige til 70 år i 2040, hvorefter den fastholdes. en mindre stigning i folkepensionsalderen end forudsat i grundfremskrivningen. Frem til og med 2035 fastholdes stigningerne i folkepensionsalderen til 69 år i alle scenarier. Tabel 9.1 viser folkepensionsalderen i grundforløbet og i alternativscenariet.

I det alternative scenarie sker en mindre stejl stigning i folkepensionsalderen end forudsat i DREAMs grundforløb. Dette vurderes at dæmpe erhvervsdeltagelsen og sænke antal modtagere af midlertidigt indkomsterstatende ydelser og førtidspension, idet modtagere af disse ydelser tidligere i livet kan overgå til folkepension. Modsat ventes en stigning i antal folkepensionister. Overordnet set resulterer scenarierne i, at arbejdsstyrken og deraf beskæftigelsen er mindre end i DREAMs grundforløb

Tabel 9.1
Folkepensionsalder, udvalgte år

År	Grundforløb	Scenarie I
2018	65	-

År	Grundforløb	Scenarie I
2019	65½	-
2020	66	-
2021	66½	-
2022	67	-
2030	68	-
2035	69	-
2040	70	70
2045	71	70
2050	72	70
2055	72½	70
2060	73	70
2065	73½	70
2070	74	70
2075	74½	70
2080	75	70

Anm.: Tabellen viser de årstal, hvor folkepensionsalderen potentielt øges. I perioden frem til og med 2044 er folkepensionsalderen i det alternative scenarie lig folkepensionsalderen i grundforløbet.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DREAMs befolkningsfremskrivning 2024.

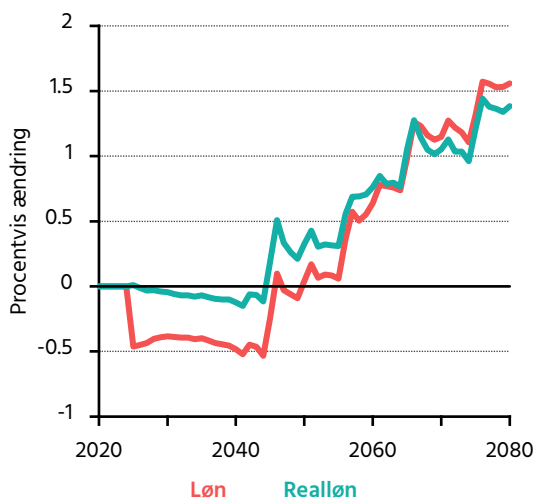
10.2 Makroøkonomien

Figur 9.1 illustrerer effekterne på lønninger og priser. Effekterne på arbejdsstyrken i forhold til grundforløbet indtræffer over tid i takt med, at folkepensionsalderen i alternativscenariene ikke stiger så meget som i grundforløbet. Dette giver over tid et tiltagende fald i arbejdsstyrken i forhold til grundforløbet. Det lavere arbejdsudbud vil betyde, at lønningerne i økonomien presses op, hvilket hæver virksomhedernes omkostninger, så også priserne stiger. Stigningen i lønningerne er dog større end stigningen i priserne, så reallønnen stiger, hvilket får virksomhederne til at sænke deres efterspørgsel efter arbejdskraft og der skabes en ligevægt på arbejdsmarkedet ved lavere beskæftigelse og arbejdsudbud.

Den lavere beskæftigelse bevirker et fald i husholdningernes indkomst og fører til fald i privatforbruget. Da husholdningerne er fremadskuende, indtræffer faldet i privatforbruget allerede fra fremskrivningens begyndelse, altså inden arbejdsstyrken begynder at falde. Det lavere privatforbrug leder til lavere efterspørgsel efter arbejdskraft, og derfor ses i den første periode af fremskrivningen, dvs. inden faldet i arbejdsstyrken indtræffer, et fald i lønninger og priser.

Figur 9.1

Løn- og priseffekter, procentvis ændring i forhold til grundforløb, scenarie I

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 9.2 illustrerer effekterne på forsyningsbalancens komponenter i de scenarier. Realt BNP følger grundlæggende beskæftigelse og er derfor upåvirket i fremskrivningens begyndelse, hvorpå BNP begynder at falde i takt med faldet i arbejdstyrken og beskæftigelsen.

Privatforbruget falder som tidligere nævnt allerede fra begyndelsen af fremskrivningen som følge af husholdningernes fremadskuende adfærd.

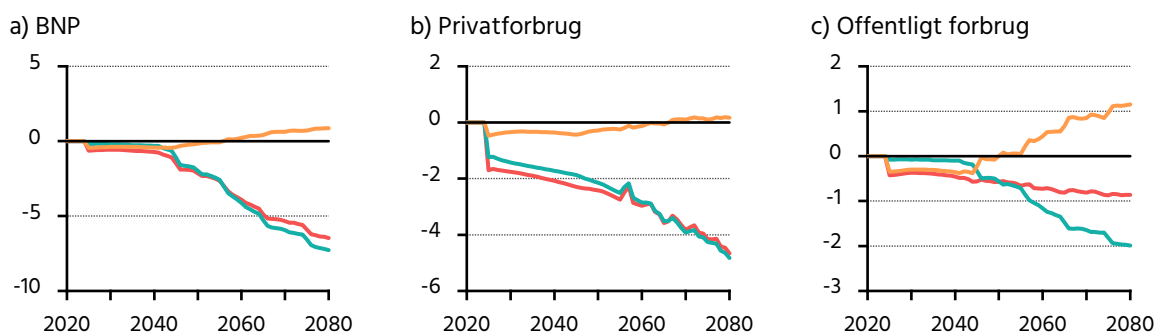
Offentligt forbrug består af kollektivt og individuelt forbrug, og sidstnævnte følger befolkningen, der er upåvirket i fremskrivningen. Det kollektive forbrug antages at følge BNP og falder derfor over tid i fremskrivningen, hvilket også leder til fald i det samlede offentlige forbrug, om end faldet er mindre end i BNP.

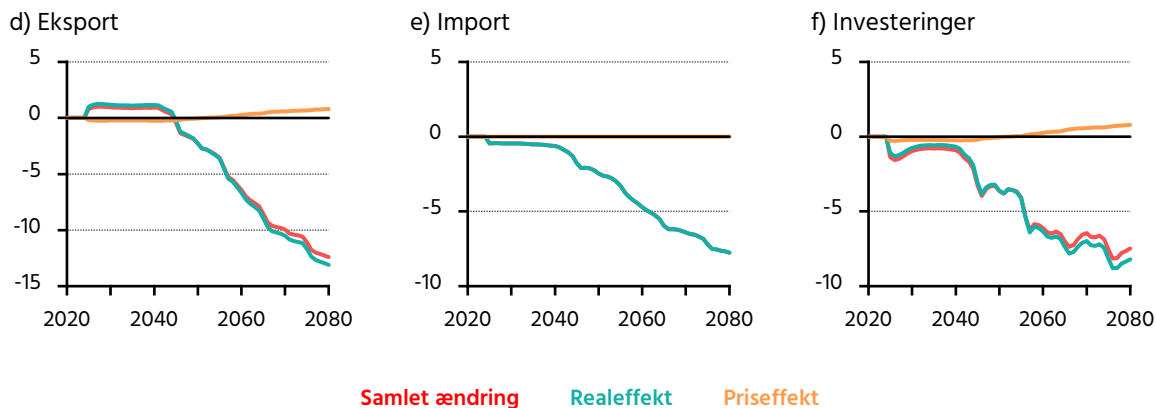
Eksporten drives af konkurrenceevnen og stiger derfor svagt i fremskrivningens begyndelse som følge af indenlandske pris- (og løn-) fald, mens der senere i fremskrivningen, når priserne begynder at stige, sker fald i eksporten.

Importen følger indenlandsk produktion og forbrug og er derfor faldende over tid, mens investeringer følger beskæftigelsen, da virksomhederne ønsker at tilpasse kapitalapparatet i takt med at beskæftigelsen ændres.

Figur 9.2

Forsyningsbalancen, ændring i pct. i forhold til grundforløb, scenarie H

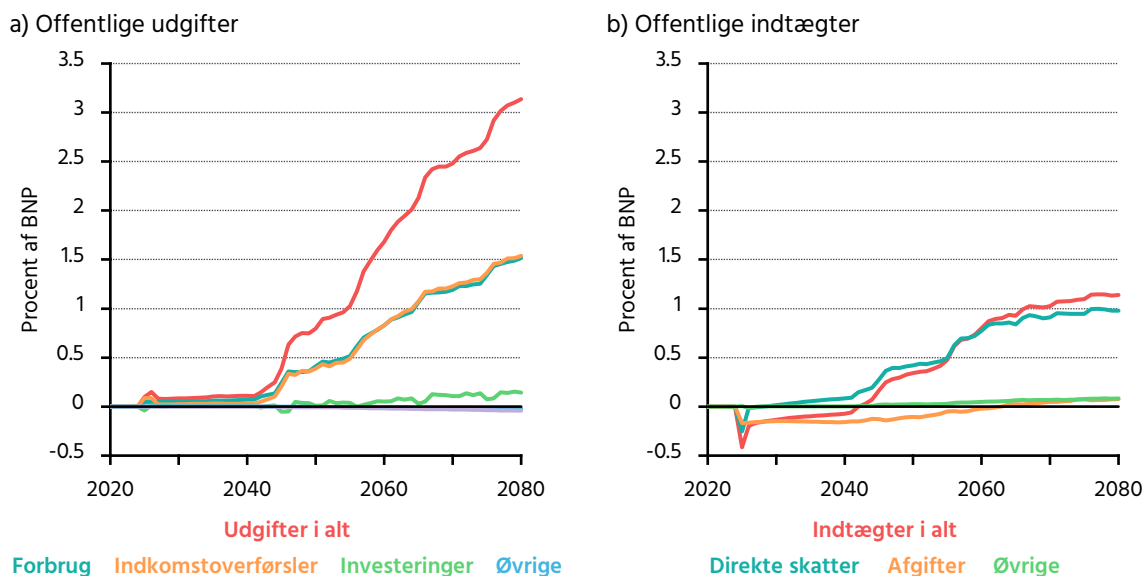
Anm.: Y-aksen viser den procentvise ændring i forhold til grundforløbet.
 Priseniveauet i importen er eksogent og uændret, hvorfor den samlede ændring og realeffekten er sammenfaldende for importens vedkommende.
 Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

10.3 Offentlige finanser

Figur 9.3 viser effekterne på de offentlige indtægter og udgifter som andel af BNP. Udgifterne stiger over tid, hvilket dels skyldes, at det offentlige forbrug som andel af BNP stiger, da offentligt forbrug falder mindre end BNP, jf. ovenfor, og dels skyldes stigningen i indkomstoverførslerne, som stiger i takt med at folkepensionsalderen ikke hæves, og flere derfor kommer på folkepension.

På udgiftssiden er det væsentligste en stigning over tid i de direkte skatter, hvilket skyldes det stigende reallønsniveau.

Figur 9.3
 Offentlige finanser i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie H

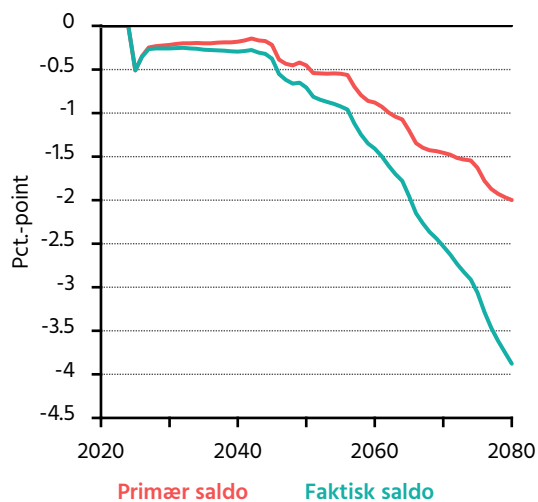

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

Figur 9.4 viser effekterne på de offentlige saldi i scenariet. Det fremgår, at den primære offentlige saldo forværres, hvilket som tidligere nævnt giver en forværring af den finanspolitiske holdbarhed svarende til 2,31 pct. af BNP.

Figur 9.4

Offentlige saldi i pct. af BNP, ændring i pct. point i forhold til grundforløb, scenarie H

Kilde: Egne beregninger på den makroøkonomiske model DREAM.

11. Referencer

Danmarks Statistik. (2. oktober 2024). *Nøgletal for nationalregnskabet (BNP)*. Hentet fra hjemmesiden for Danmarks Statistiks statistikbank: <https://statistikbanken.dk/NAN1>

DREAM. (2008). *DREAM dokumentation*. København: DREAM.

Finansministeriet. (2024). *Opdateret 2030-forløb: Grundlag for udgiftslofter 2028*. København: Finansministeriet.

Hansen, J. Z. (2022). *Fremskrivning af befolkningens arbejdsmarkedstilknytning - Socioøkonomisk fremskrivning 2022*. København: DREAM.

Hansen, J. Z., Andersen, M., & Dalgaard, T. N. (2023). *Langsigtet økonomisk fremskrivning 2022 - Vurdering af den finanspolitiske holdbarhed*. København: DREAM.

Hansen, M. F. (2024). *Befolkningsfremskrivning 2024 - Lavere fertilitet og færre børn*. København: DREAM.

Kastrup, C., & Kronborg, A. (2021). *Udbudseffekter i dansk eksport?* København: DREAM.

Markeprand, T. (2021). *Uddannelsesfremskrivning 2020 - Fremskrivning af studieadfærd, antal studerende og befolkningens uddannelsesniveau*. København: DREAM.